

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOERÓPSKYCH ŠTÚDIÍ

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Ľudmila Molnárová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOEURÓPSKYCH ŠTÚDIÍ

**Alegorické obrazy Slovenska
v tvorbe slovenských romantikov**

Bakalárska práca

Študijný program: Stredoeurópska areálová kultúra

Školiace pracovisko: Katedra areálových kultúr

Školiteľ: PhDr. Zuzana Vargová, PhD.

Konzultant: titul, meno a priezvisko školiteľa

Nitra 2010

Eudmila Molnárová

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som sa chcela poďakovať mojej školiteľke PhDr. Zuzke Vargovej, PhD. za jej trpezlivosť, podporu a za to, že svojimi odbornými a cennými radami usmerňovala moju prácu, pretože bez jej pričinenia by nemohla vzniknúť.

Abstrakt

MOLNÁROVÁ, Ľudmila: *Alegorické obrazy Slovenska v tvorbe slovenských romantikov*.

[Bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredoeurópskych štúdií; Katedra areálových kultúr. Školiteľ: PhDr. Zuzana Vargová, PhD. Komisia pre obhajoby: Stredoeurópska areálová kultúra. Stupeň odbornej kvalifikácie. Bakalár. Nitra: FSŠ UKF v Nitre. s. 38

Práca je zameraná na slovenskú literárnu tvorbu nastupujúcej mladej generácie, ovplyvnenú európskym umeleckým hnutím – romantizmom. Nakoľko nové literárne pokolenie sa nachádzalo v dobe národnej neslobody, básnici sa pokúšali vyznať zo svojich myšlienok, pocitov a nádejí, a v alegorických polohách a symboloch. Inotaje im poskytovali prostriedky, ktorými sa usilovali vykresliť obraz Slovenska. Národné povedomie slovenského ľudu štúrovskí básnici prežívali s utajeným entuziazmom a pozitívnym postojom. Expresívne zobrazovali prírodné scenérie rodnej vlasti, národný kolorit, otvorene sa priznávali k svojmu ľudu cez prizmu ľudovej slovesnosti. Dôsledkom týchto aspektov vzniklo nespočetné množstvo epicko-lyrických básni revolučných i ľúbostných, piesní i balád.

Kľúčové slová

Národné obrodzenie. Slovensko. literárni buditelia, romantizmus, symboly, alegória, poézia, ľudová slovesnosť.

Abstract:

MOLNÁROVÁ, Ľudmila: Allegorical Images of Slovakia in the Production of Slovak Romanticist. [Bachelor Thesis]. Constantine the Philosopher University in Nitra. The Faculty of Central European Studies; Department of Area Cultures. Consultant: PhDr. Zuzana Vargová, PhD. Defendant commission: Central European area culture. Expert qualification grade. Bachelor. Nitra: FSŠ UKF.

The thesis is focused on Slovak literature of ingoing young generation, which is influenced by European artistic movement – romanticism. Although the New literary generation was at the age of national bondage, poets were trying to order their thoughts, emotions and hopes into symbols and allegorical settings. The allegories opened up their minds into effort of depicting Slovakia. National awareness of Slovak nation used Štúr 's poets with undisclosed enthusiasm and positive attitude. They depicted the atmosphere through the natural sceneries of their motherland and folk literature. Result of this period was uncountable number of empirical-lyrical, revolutionary and romantic poetry.

Úvod

Literárna tvorba na Slovensku v dobe národného obrodzenia a v období romantizmu je pozoruhodná z hľadiska zrodu i vývinu. Tendenciou bakalárskej práce je poukázať na tvorbu štúrovských autorov práve vo využití samotnej alegórie, ktorá bola určujúcim činiteľom žánrovej mnohorakosti. Prácu sme rozdelili do troch hlavných kapitol, ktoré sme si rozpracovali na jednotlivé časti.

V prvej kapitole rozoberáme spoločenskú klímu na Slovensku v počiatkoch literárneho romantizmu. Predstavujeme kultúrno-literárne inštitúcie, v ktorých sa prezentuje nová nové literárne pokolenie, začína sa utvárať nová koncepcia s hlavným predstaviteľom Ľudovítom Štúrom. Za významnú a historickú udalosť považujeme uzákonenie spisovnej slovenčiny, ktorá patrí medzi dôležité faktory v tvorbe našich literárnych romantikov.

V druhej kapitole sa usilujeme poukázať na hlavný inšpiračný zdroj pre tvorivú „dielňu“ romantických básnikov, pozoruhodnosť si zasluhuje aj výber námětov a literárnych prostriedkov. Za určujúcu líniu si autori zvolili ľudovú slovesnosť, ktorá ponúkala rôznorodé ponášky z ľudových piesní a povestí. Oceňujeme monumentálnu tvorbu, Jáňka Kráľa a Jáňu Bottu, v ktorých dominantne oscilujú balady.

V ďalšej podkapitole umožňujeme odkryť tvorbu štúrovských básnikov, ktorí svoje myšlienkové pochody a postoje zobrazovali prostredníctvom alegórii a symbolov. V začiatočníckych prvotinách si básnici vyberali námety z odkazu veľkomoravskej minulosti, ktorá položila základný kameň národného sebauvedomenia a zároveň anlineárne naznačila charakter slovenskej literatúry. Štúrovskí básnici sa pokúsili vykresliť obraz Slovenska cez tatranskú prírodu, odvážnych hrdinov, ktorý prišli zachrániť „zakliate“ Slovensko. Svoje vnútorné a intímne pocity a túžby vyznávali v ľúbostnej poézii.

V poslednej kapitole sme upriamili pozornosť na obraz Slovenska 19. storočia z pohľadu súčasného slovenského a maďarského literárneho historika. Z vypovedajúcich reálií, je veľmi dôležité upriamiť pozornosť aj na reflexiu Ľudovíta Štúra, súvekeho publicistu v zrode nových národných dejín.

1. Národné povedomie slovenského ľudu

1.1. Zrod národného obrodenia s nastupujúcim romantickým hnutím v Európe

Revolučná situácia v Európe, ktorá vznikla na začiatku 19. storočia po páde napoleonskej armády zintenzívnila národný i kultúrny vývin v mnohých krajinách. Na celom európskom kontinente začala prebiehať politicko-ekonomická i kultúrna reforma. V mnohých európskych národoch sa uvoľnila myšlienka národnej slobody a prebudilo sa národné obrodenie. Veľký význam pre národnobuditeľský proces slovanských národov malo zvýšenie úlohy cárskoho Ruska ako víťaza nad Napoleonom. Slovanské národy hľadali s nádejou na Rusko po jeho posilnení na medzinárodnopolitickej pozícii. Videli v ňom záštitu rozvoja vlastného národa, ale aj záruku ďalšieho rozvoja celého slovanstva. Pozornosť si zasluhuje dôležitosť podnetu, ktorý prispel k rozvoju a prehlbovaniu slovanskej myšlienky že, prišiel z Nemecka. Myšlienka národnej slobody a pozdvihnutie Slovanského sebavedomia, bolo podmienené Herderovým dielom *Myšlienky k filozofii dejín ľudstva*.¹ Bol to predovšetkým Johann Gottfried von Herder, ktorý upozornil na nutnosť poznania dejín. Národný duch, hrdosť a národné povedomie sa stali základnými javmi. Za najpodstatnejšiu prioritu považoval vytvorenie kultúrneho základu, pretože len tak môže národ prispievať k rozvoju vzdelanosti spoločnej humanity. Svoju požiadavku nasmeroval na vyznávanie pravdy a pestovania spoločného blaha.²

„Každý národ v Európe by sa nemal ohraničovať a hlúpo tvrdiť „len my máme pravdu“ .³

Herderova myšlienka, že jednotlivé národy sú si rovné, a duch národa nachádza vyjadrenie v kultúrnych prejavoch. Pre Herdera sú dejiny záhradou „...v ktorej je každý národ kvetom so svojou špecifickou krásou, ktorý nesmie byť vytlačený alebo vädnúť v tieni svojho suseda, ale treba, aby každý jeden pestoval nejaký cisársky záhradník“.⁴ Podľa Herdera dejinná minulosť patrila Germanom a v súčasnosti je na Slovanoch, aby prebrali budúcu „štafetu“ národov. Za najdôležitejší manifest národa považoval jeho stanovisko k nazeraniu na prírodu, jazyk a národnú tradíciu.

---

¹ KRAUS, C. 1979. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. s. 96-98

² VARGOVÁ, Z.: 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s. 22

³ KARLSSON, I. 1998. *Európa a národy*. s. 67-68 [online].

⁴ KARLSSON, I. 1998. *Európa a národy*. s. 67 [online].

V tejto súvislosti by sme upozornili na postoj slovenského národnobuditeľského literáta Jozefa Miloslava Hurbana, ako on vnímal svoj národ. Pre Hurbana slovenský národ sa javil, ako nekomplexný subjekt, ktorému chýbali atribúty zjednotenej politickej obce. Ideológia národného boja sa nevzťahovala na snahu o vlastné písomníctvo utvorené podľa národa, ale bola jedna z jeho foriem tohto boja, lebo tvorba literatúry vytvára iba cestu...“ *cestu k založeniu obce a štátu, v nich jesto možnosť zriadenia sa ľudí v jednu Obec.*“⁵

Politické, spoločenské a kultúrne zmeny, ktoré prebiehali súčasne v celej Európe na začiatku 19. stor. boli zasiahnuté vo všetkých oblastiach duchovnej kultúry; vo filozofii, v literatúre, hudbe a výtvarnom umení. Významnú úlohu v tomto duchovnom obraze zohralo nové umelecké hnutie, historický fenomén- romantizmus.

Akokoľvek by sme chceli charakterizovať typické znaky romantického hnutia v celom jeho rozsahu, nedokázali by sme ich určiť, lebo dejinné udalosti boli zložité, nejednotné.

V európskom romantizme „románsko-germánskom“ bola poloha iná, ako v romantizme slovanskom, ktorý postihoval národnú situáciu. Najsilnejšie sa to prejavilo v romantizme slovenskom, kde absencia patriotizmu viedla k snahe o jeho pasovanie za národný romantizmus.⁶

V štúdií o romantizme sa pokúšal aj Alexander Matuška, kde na margo uviedol výrok francúzskeho historika Rémy de Gourmomnt, keď sa ho pýtali...“ *Čo je romantizmus? Odpovedal romanticky“ „Je ľahšie cítiť to, ako to vysvetliť“*⁷

A jeho osobný traktát na romantizmus,... „určitý trvalý, večný znak, uspokojenie, ustrojenie, stav duše, prevládajúcu náladu duchovnú pozíciu“ a É Souriau, ktorý pripustil, že „Romantizmus je celkový duševný stav... jedinou možnou definíciou romantizmu je analýza tohoto duševného stavu“..⁸

Všeobecne sa romantizmus uvádzal ako historický a estetický fenomén. Výrazne sa prejavil v umení prehlbujúcim únikom do sféry duchovného života. Najskôr vyúsťoval do chválospevu a postupne sa modifikoval do obrazu nešťastných bytostí a samotárov s iracionálnymi túžbami.

---

⁵ ŠMATLÁK, L.1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. s. 313

⁶ VARGOVÁ, Z. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s. 9-12

⁷ VARGOVÁ, Z. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s.13

⁸ VARGOVÁ, Z. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s. 13-14

Predstavitelia romantizmu zastávali suverenitu umeleckého výrazu, odsudzovali kritéria, ktoré nielen že, neposkytovali tvorivý akt, ale práve naopak brzdili vývinu umenia. Utvorili sa nové zásady estetiky k uprednostneniu umeleckej slobody a hlavnou požiadavkou bolo uvoľniť okovy neslobody, „...ale o voľnosť nasledovať svoje city, hlas svojho vnútra, o subjektívnu sebarealizáciu.“⁹

Najsilenejšie sa romantizmus prejavil v literárnom umení. V literárnej tvorbe vznikol typ umelca - génia, ktorý tvoril práve sám pre seba, či práve pre budúcnosť zajtrajška, pretože jeho súčasníci ho nemôžu pochopiť. Všetci boli postihnutí túžbou po hľadaní novej istoty, po pevnom zakotvení subjektu v reálnom alebo vysnívanom svete. Okrem týchto atribútov obsiahnutých v literárnom umení bol romantizmus naklonený k výbušnosti tónov, farieb a myšlienok, ktoré dávali bytiu zmysel.

*„Romantika sa stáva základným princípom umenia a jej poslaním obnovenie stratenej ľudskej slobody, krásy a harmónie“.*¹⁰

Z historického hľadiska sa romantické hnutie považovalo za literárny smer, len ako typ ľudského pocitu, spôsobu myslenia či životného štýlu. Filozofi i umelci obracali svoju pozornosť k prostému jednoduchému dedinskému ľudu a jeho tvorivosti, prírode a jej pozoruhodným formám. Individualizovaná povaha sa ukrývala v snení, v oslave citov, orientovala sa na iracionálne, imaginárne tajomné veci.¹¹

---

⁹ VARGOVÁ, Z. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s. 18

¹⁰ VARGOVÁ Z. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory L. Štúra*. s. 26

¹¹ HROCH M. a kol. 1989. *Obecné dějiny II. Dějiny novověku*. s. 209-210

1.1.1. Vplyv romantického umeleckého hnutia na slovenskú literárnu tvorbu

Zatiaľ, čo romantizmu v západnej Európe ukončoval svoje pôsobenie, na Slovensku sa ešte len začal etablovať. Slovenský romantizmus sa nerodil náhodne, ale bol podmienený revolučnou dobou a pomerom v ktorej sa Slovensko nachádzalo. Teda podmienky, v ktorých sa prebúdzať slovenský romantizmus boli úzko späté s národnobuditeľským obrozením.

Prví národní buditeľia si uvedomovali, že základná podstata kultúrneho života národa, by sa mala prejavovať práve v literatúre. Tvorcovia literatúry si začali osvojovať „nový“ umelecký typ. Ich snahou bolo určiť špecifikáciu slovenskému literárnemu romantizmu ako národný, práve v znalosti dobového stavu a rozpoloženia slovenského národa, ako subjektu vlastných dejín. Na základe ich chápania reality, autori sa začali odkláňať od klasickej koncepcii, ktorá vychádzala ešte z filozofického racionalizmu, kde estetickým ideálom bola koexistencia pravdy, krásy, dobra, a antická literatúra im bola vzorom. Za určujúci činiteľ novej koncepcii považovali charakter národný. Nebola to už len „myšlienka“ národnej veľkosti, ale stal sa z neho konkrétny program, menil sa zorný uhol pohľadu, dôsledkom čoho sa dostávali do popredia iné obsahové zložky, ktoré si vyžadovali odlišné formy vyjadrenia.¹²

V začiatkoch ich tvorby básnici písali vlastenecké básne, pod vplyvom Kolárovske-Hollovskej generácie. Stvárnňovali vlasť vo vznešených formách, národ bol pre nich „hodnotou“ prvej veľkosti. U mladých adeptov sa zrodila požiadavka na zobrazenie sféry citovosti, svojich túžob a na stvárnňenie symboliky ľudovej poézie, čím zaznamenali triumf vo vydaných vlasteneckých ponáškach. Ich početné zastúpenie vypovedalo o tom, že romantizmus v slovenskej literatúre začínal zapúšťať korene. A že práve romantizmus s charakteristickými znakmi sa stali pre slovenskú literárnu tvorbu dominantným fórom vlasteneckej výchovy a nositeľom progresívnych síl. „Slovenskí romantici boli zžití s národom, jeho kultúrou i tradíciami, národ v ich chápaní mal punc „posvätnosť“, ako to vyjadril Andrej Sládkovič: „Národ patrí k veciam svätým“.¹³

Autori sa svojou tvorbou predstavovali dobrovoľne, kolektívne ako ďalší zo znakov romantizmu. Najvyššou mätou bola pre nich osobná i národná sloboda. Príslušníci romantickej generácie boli zajedno v tom, že národná literatúra, by mala byť napájaná

---

¹² KRAUS C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 23-26

¹³ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 11

žriedlom z domácich zdrojov. Zodpovedne by sprevádzala tvorivú osobnosť a zahrňovala by širokú alegorizovanú, obsahovú i formálnu stránku.¹⁴

Poézia sa začala posúvať z periferie literárnej tvorby bližšie do centra kultúrneho života. Prehlboval sa etnograficky záujem o ľudovú slovesnosť, zvyšovala sa účasť zmyslových a citových návalov tvorivého subjektu. Všetky tieto danosti vypovedali o určitom výbuchu kultúrno-tvorivej činnosti reprezentantov národného hnutia.¹⁵

1.1.2. Literárni tvorcovia v kultúrno-spoločenských priestoroch

V genéze slovenskej literatúry v polovici 19. storočia sa odohrala výmena literárneho pokolenia, ktorú by sme pomenovali „generačným medzníkom“. Pre nastupujúcu generáciu živnou pôdou sa stali študentské literárne spoločnosti, v ktorej sa mohli slobodne prezentovať a vyjadrovať svoje myšlienky. Formovanie bolo nerozlučne späté so študentskými spoločnosťami pri Katedre reči a literatúry na lýceách v Bratislave, Levoči, Kežmarku, kde živo pulzoval literárno-spoločenský život. Stálou základňou novej literárnej koncepcie sa stala Bratislava. Slovenskí študenti tu vytvorili stredisko novej ideovej aktivity totožnej s dobovými aktuálnymi potrebami slovenského národného hnutia. Mládežníci bratislavského lýcea a študenti Katedry reči a literatúry česko-slovenskej sa pričínili o zriadenie novej kultúrnej inštitúcie Spoločnosť česko-slovenskej¹⁶. Jej charakter vystihoval samovzdelávací spolok a stal sa dôležitým kultúrno-spoločenským orgánom. Mládež na schôdkach predstavovala svoje práce, navzájom ich posudzovala, zoznamovala sa so súvekou literárnou tvorbou a s novými myšlienkovými prúdmi. Vyrastalo hnutie mladej slovenskej inteligencie, ktorej úsilím bolo vyriešiť problém novej literárnej koncepcie. V prostredí bratislavského lýcea sa mladé literárne pokolenie v tridsiatych rokoch pripravovalo vstúpiť na literárnu scénu. Bratislava bola síce najvýznamnejším kultúrnym strediskom, no nie jediným. Paralelne sa prebúdzalo nové literárne pokolenie aj v Levoči, kde v roku 1832 založili študenti Ústav reči a literatúry československej. Po odvolaní Ľudovíta Štúra z funkcie zástupcu profesora na Katedre reči a literatúry odišlo trinásť študentov na protest do Levoče. V Levoči zakladajú Jednotu mládeže slovenskej. Neskôr vznikli podobné Jednoty v Banskej Štiavnici, v Prešove, v Bratislave. Mladí autori

---

¹⁴ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.11-13

¹⁵ ŠMATLÁK, S. 1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. s. 314-315

¹⁶ *Spoločnosť česko-slovenská, 1827-1837, študentský samovzdelávací spolok na bratislavskom evanjelickom lýceu. Úlohou členov bolo vzdelávať sa v materinskom jazyku. /Slovník slovenských spisovateľov. 1999, s. 408*

využívali skromné publikačné možnosti aké poskytovali vtedajšie časopisy Hronka¹⁷, Tatranka¹⁸, Zora¹⁹ a české obrodenecké časopisy Květy a Česká včela.. V roku 1836 členovia bratislavskej spoločnosti sa prezentovali vlastným prvým literárnym almanachom Plody zboru učenců řeči československé prešporského²⁰. V jeho prvých vydaniach sa prezentuje celá plejáda príslušníkov štúrovskej básnickej školy: Karol Štúr, Karol Braxatoris, Daniel Lichárd, Samo Chalúpka, Michal Miloslav Hodža, Ľudovít Štúr, Samo Tomášik a mnoho ďalších, ktorí boli ovplyvnení predstaviteľmi klasicistickej literatúry. Ich počiatočná tvorba bola postihnutá námetmi z antických dejov, ale tendencia k romantizmu sa začala pozvoľna odhaľovať.²¹

O pár rokov neskôr vydávajú levočskí mládežníci nepomerne s menším ohlasom almanach Jitřenka. V roku 1842 Jozef Miloslav Hurban začal vydávať prvý ročník almanachu Nitra²². Medzi jeho najdôležitejšiu úlohu spadalo skoncentrovať tvorivé sily na Slovensku a zdôrazniť spoločenskú funkciu literatúry. Prelomovým a najhodnotnejším ročníkom almanachu Nitra bol jeho druhý ročník vydaný v roku 1844, a zároveň prvá kniha vydaná v spisovnej slovenčine.²³

Od štyridsiatych rokov 19. storočia sa začala epocha almanachov ako publikačná forma generačného nástupu mladého literárneho pokolenia. Okrem toho sa slovenská mládež usilovala vydávať aj rukopisné časopisy bratislavský satirický *Buben* 1841, levočsky písané zábavníky *Život* 1876, a na Považí *Holubica*. Úsilím bolo načrtnúť túto študentskú, organizačnú a tvorivú silu, ktorá sa pričínila o integráciu mladého slovenského pokolenia.²⁴

---

¹⁷ Hronka. 1836-1838, almanach s podtitulom Podtatranská zábavnice, vydávaný a redigovaný K.

Kuzmánym v Banskej Bystrici. /Slovník slovenských spisovateľov. 1999, s. 171

¹⁸ Tatranka. 1832-1847, časopis v českom jazyku s nepravidelnou periodicitou, vychádzajúci v Bratislave, vydávaný J. Palkovičom. . /Slovník slovenských spisovateľov, 1999, s. 458

¹⁹ Zora. 1835-1840, almanach literárneho a zábavno-poučného charakteru, vydávaný Spolkom milovníkov reči a literatúry slovenskej/SSS, 199, s. 510

²⁰ Plody Zboru učenců řeči československé prešporského, almanach. 1836, zborník literárnych prác študentov bratislavského ev. lýcea, členov Společnosti česko-slovenskej, redigovali Ľ. Štúr a C. Zoch.

²¹ KRAUS, C. 1979. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. s. 38

²² Nitra, almanach. 1842, 1844, 1846, 1847, 1853, 1876, 1877, vydávaný J. M. Hurbanom, r. 1844 je historicky najvýznamnejší, pretože je prvou knižnou publikáciou vydanou s spisovnej slovenčine. Hurban posilnil národnouvedomovacie poslanie almanachu. Slovník slovenských spisovateľov. s. 330

²³ KRAUS, C. 1979. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. s. 44-47

²⁴ ŠMATLÁK, S. 1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. s. 318-320

1.1.3. Hlavný predstaviteľ romantickej literatúry Ľudovít Štúr

Vodcom novej ideologickej koncepcie a estetickej teórie sa stal Ľudovít Štúr. Svoje názory sa pokúšal formulovať podľa Heglovej filozofie estetiky, ktorou bol ovplyvnený. Skúmal ako sa uplatňuje estetický ideál t.j. „objatie ducha a predmetnosti“ v jednotlivých vývinových etapách i aké sú predpoklady v jednotlivých etapách jeho realizovania v súčasnosti. „Vyšší let ducha“ to bolo hlavným cieľom štúrovskej generácie.²⁵

Štúr ako prvý prenikol do tajov ľudovej obrazotvornosti, ktorá sa mu stála múzou k vyjadreniu svojich pocitov i postojov o slobodnom národnom živote. Zžitý s ľudovou piesňou a tradíciou vystihoval národný kolorit, konkrétneho kraja i vlasti. Svet a život vnímal okolo seba, cez prizmu „tajomných záchvevov duše“ a romantického nepokoja. Vo svojich básňach zobrazoval priestor rodného kraja, prirodzený dotyk so svojim ľudom. Vytváral mozaikový obraz osobnostného chápania o existencii človeka ako jedinca, i ako príslušníka národa. Štúrova poézia v štyridsiatych rokoch bola originálna, osobitná. Cítiť v nich romantický pátos, hľadania vlastného ideálu vo víre života v čase, keď naše mohutné Tatry obletovali „búrlivé mraky“. Inotaj v búrlivých mrakoch mal poodhaliť jeho ťažké duševné rozpoloženie a pomery v národnom živote, obetovať život vlasti a zriecť sa ľúbosti k žene. Na symbolickej scéne sa otvorene vyznával, čím sa začlenil sa do „rodiny romantických básnikov“. Štúr mladým básnikom zdôrazňoval siahnuť po ľudovej pokladnici, ktorá skrývala v sebe klenot národného života, jeho mentalitu, estetickú hodnotu a inšpiračný zdroj.²⁶

Štúr sa zameral na tvorivý potenciál svojich súkmeňovcov, vyžadoval aby sa národná literatúra rozsvietila umeleckým dielami citovou expanziou a expresívnosťou. Výrazové a tvárne prostriedky ponechal autorom na ich slobodnom výbere. Ľudovít Štúr sa zaslúžil o prebudenie národného povedomia u svojich generačných druhov. Usiloval sa zintenzívňovať vlastenecké presvedčenie prostredníctvom prednášok o slovanskej minulosti a prítomnosti. V *Prednáškach o poézii slovanskej* predložil svoju koncepciu národnej literatúry. Jeho náročný model slovanskej poézie mal širší obsah, kládol zreteľ na modifikáciu „dbovej koncepcie o dejinnom poslaní Slovanov“, národnom sebauvedomení, a bol reakciou na súveký romantizmus.

---

²⁵ KRAUS, C.1973. *Generácia v pohybe*. s. 24-25

²⁶ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 39-40

„Ved' aj sám ideál „slovanskej poézie“, kde „duch bude pánom a všetko inšie podlahou“ korešponduje s romantickým chápaním literatúry“.²⁷

Po odvolaní z bratislavskej Katedry reči a literatúry Ľudovít Štúr obmedzil dedikáciu estetických problémov, plánoval sa zameriaval na publicistické práce a kultúrno-politické akcie. Naplno ho zaujala práca v Slovenských národných novinách²⁸. Jeho redakčná činnosť bola zameraná na bezprostredný kontakt literatúry s naliehavými problémami a potrebami. Literárne dielo postavil do funkcie poznávacej a spoločensko-vedomovacej. Dôrazne upozorňoval na literárny jazyk, ktorý sa stal prostriedkom na prezentáciu „veľkej poézie“. ... „lebo práve poézia „je nášho ducha a všetkých jeho hnutí samojediná, verná a dokonalá vyslovovateľkyňa“.²⁹

Ľudovít Štúr v každom období svojej aktivity pragmaticky preferoval určitý druh literárnej a vedeckej práce. Na sklonku života napísal najrozsiahlejšie dielo *O národných písních a povéstech plemen slovanských*.³⁰

Romantická zložka štúrovskej koncepcie zdôrazňovala oprávnený nárok národa na vlastné sebaurčenie a koncept národnej literatúry sa chápal v korelácii mnohostranných vzťahov. Osobnosť Ľudovíta Štúra bola ovenčená najvýznamnejšími prívlastkami: národný buditeľ, estetik, kodifikátor spisovnej slovenčiny, básnik i pedagóg, novinár a politik. Zaslúžil sa o prebudenie národného povedomia svojich generačných druhov.³¹

---

²⁷ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 39

²⁸ *Slovenské národné noviny, s prílohou Orol tatranský*. 1845, pokúšal sa o priamy vstup do politického života. V novinách riešil aktuálne hospodárske a politické problémy slovenského národa v duchu mierneho odporu voči vládnucej moci./SSS.1999, s. 340

²⁹ KRAUS, C. 1999. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. s. 90

³⁰ *O národných písních a povéstech plemen slovanských*. 1885. Práca vyšla po česky v Prahe a stala sa jedným zo základných diel slovenskej folkloristiky./SSS. 1999, s. 444.

³¹ ČÚZY, L. a kol.2004. *Panoráma slovenskej literatúry*. s. 120

1.1.4. Uzákonenie spisovnej slovenčiny v dobe národného obrodzenia

Literárny život na Slovensku prinášal aj otázky, ktoré sa vynárali v súvislosti so spisovnou slovenčinou. Štúrovci hľadali odpovede na pôde kultúrnej, spoločenskej i publicistickej. Na báze jazyka sa pokúšali riešiť problém súčasnej generácie, ktorá upozorňovala na zrod národnej koncepcie, kultúrnej identity a jej literatúry. Národná literatúra mala poskytnúť oporný bod pri formulovaní národného programu. Hlavnou zložkou programu bola prezentácia suverenity slovenského národa v mnohonárodnom štátnom útvare. Od chvíle, keď sa rozhodlo že Slováci majú písať vo svojom rodnom jazyku, bola literatúra pevným kameňom na ktorom sa overovala nosnosť novo vytvorených literárnych prác.³² Ľudovít Štúr sa vyslovil o spisovnom jazyku:

...„že život možno „úplne vystaviť“ len „v nárečí našom vlastnom“, lebo „ono je nám rečou najzrozumiteľnejšou, má k srdcu i myslí našej prístup najsnadnejší a v ňom sú myseľ i srdce

*naše najotvorenejšie“, v ňom sa môže aj naplno „duchovne rozvíjať“. A teda aj piesne „bystré“ i „vážne“ naplno zaznejú len v reči, „v ktorej bije srdce“ a v ktorej „vyrazená je myseľ národa“.*³³

Koncentroval sa na otázky národného života a jeho špecifickosti, bol priam poznačený spojením duchovného a národného života a píše, že“...

*„kým si národ spojivo toto nestvorí, kým sa v ňom nezjednotí, nemôže sa ani povýšiť, ani k druhým otázkam životným poprechádzať a s vecami inými, pre život svoj podstatnými, sa zaoberať“ a pokračuje: K spojeniu, k zjednoteniu, k víťazstvu vedie hádka, hádka teda teraz nám je potrebná, bo ona nás vedie do brány životnej.*³⁴

Pre básnikov doba jazykových sporov sa stávala oslavou „velebnosti“ reči národa, básnickým príspevkom k aktuálnym časovým problémom. Začínali sa písať básne, v ktorých sa autori nadchýnali slovenskou rečou a slovenským spevom. Chválospevy na spisovnú reč v prílohe Orlovi tatranskom³⁵ boli výplodom a reakciou na dobové pomery, dopĺňovali kultúrno-politický prejav.

„Andrej Sládkovič píše „Spievajte sestra, spievaj sestra moja, ale hlasom matky tvojej“. Podobné „povzbudenie“ nachádzame aj u Sama Bohdana Hroboňa: „Vitaj mi synku!, ale

---

³² KRAUS, C.1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 45-50

³³ KRAUS, C.1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.48

³⁴ KRAUS, C.199. *Slovenský literárny romantizmus*. s.49

³⁵ *Orol tatranský*, 1845-1848, vychádzal ako literárna a kultúrna príloha Slovenských národných novín raz týždenne. Redaktorom bol Ľudovít Štúr./SSS.1999. s.340

*otcov hlasom spievať bratom začínaj“ .Petrovi Kellnerovi-Hostinskému slovenčina je „ptákom zlatoperým“, ktorý obletuje a osvecuje prírodu a Mikulášovi Dohnánymu „zorou slávneho života“ i „bleskom nebeským“.*³⁶

Jazyk bol dôležitým spojovacím prostriedkom medzi príslušníkmi rodiaceho národa. Stal sa prameňom nových záujmov i rozporov, ktoré vyplývali z poznania vlastného postavenia v spoločnosti voči vládnucej triede i štátu. Šíriace sa základné školské vzdelanie sa pričínilo o rastúcu časť ľudových vrstiev, ktoré sa postupne zbavovali závislosti ústneho podávania informácií. S rozvojom vzdelanosti a emancipácie spoločenských vrstiev sa vytvárali podmienky pre kultúrnu tvorbu v rodnom jazyku.³⁷

Kodifikovaním spisovnej slovenčiny básnici začínali využívať reč symbolov, oslavovali zrod spisovného jazyka, vypovedali o znovuzrození slovenského národa a spevu. Janka Francisciho „*dcéruška slovanská*“ s nadšením beží a ohlasuje do celého sveta, že: „*Slovensko v nový kvet vykvitá*“ a že „*Slováci zmŕtvych k životu stávajú*“.. „*Janko Kráľ objavuje pieseň, dovtedy „bezmennú“, a posielajú ju na púť do „šíreho sveta*“.³⁸

V básni *Duma na Tatrách*, Petrer Kellner- Hostinský apeluje k naliehavosti používania národného jazyka, kde Slovenčinu alegorizuje do polohy „zakliatej paničky“, ktorá sa prebúdzá k životu a na jej uvítanie zaznievajú oslavné piesne.³⁹ Jozef Miloslav Hurban vyslovil presvedčenie že, literárne dielo vydané v spisovnom jazyku vykonalo svoje poslanie až potom keď sa stalo kultúrnym majetkom. Slovenská literatúra stála pred úlohou kriesiť slovenský život „v neživom národe slovenskom“. V literárnej tvorbe sa odrážal osud národa.⁴⁰

Slovenskí romantickí autori sa zhodli v názore, že spisovná slovenčina si zasluhuje parametre rovnícestného jazyka s jazykmi vyspelých národov a zaručuje dokonalú schopnosť pre rozvoj umeleckých diel s najkvalitnejšími kritériami.

---

³⁶ KRAUS, C.1973. *Generácia v pohybe*. s. 95-96

³⁷ MRLIAN, O. 1959. *Jozef Miloslav Hurban*. s. 32

³⁸ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 67

³⁹ KRAUS, C.1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 73-76

⁴⁰ MRLIAN, O. 1959. *Jozef Miloslav Hurban*. s. 40

2. Ľudová slovesnosť

2.1. Ľudová slovesnosť ako inšpiračný zdroj

Na začiatku tridsiatych rokov sa začala okrajovo objavovať v literárnej tvorbe ľudová slovesnosť. Mladá generácia ľudovú slovesnosť považovala za najvyššiu hodnotu ľudovej kultúry. Medzi priekopnícke dielo by sme mohli zaradiť najrozsiahlejšiu zbierku *Zpievanky* od Jána Kollára.⁴¹

Mladé pokolenie básnikov si uvedomovalo, že zrodom národného obrodzenia a moderná doba, si bude vyžadovať poéziu kvalitnejšiu, s prístupom osobitejšieho rázu. Predovšetkým sa chceli odkloniť od „vyšliapaných chodníčkov“ svojich predchodcov a ich úsilie sa zameralo na hľadanie vlastného výrazu. Preto básnici začali čoraz častejšie siahť po ľudovej slovesnosti a jej tvorivého zužitkovania. Ľudová slovesnosť znamenala pre nich bezodnú studnicu inšpiračných zdrojov, tvorila ich zázemie a rešpektovali jej svojbytnosť. Literáti sa vo svojich básňach začali zvoľna pohrávať s motívmi inšpirovanými ľudovou slovesnosťou, ktorá nevyžadovala takú majestátnosť ako bol klasický model. Tvorili ich ponášky, ľudové piesne, bájky, povesti. V intenciách ľudovej poézie zúžitkovali obraznosť, symboliku národného koloritu. Básnici sa stotožňovali s vyznaniami ľudového pevca a stávali sa z nich „umelci ľudu“. Môžeme to spozorovať v básni *Bojovník* Jána Kalinčiaka s incipitom „*Koníček môj hrdý, vraný*, alebo u Viliama Paulíny Tótha v básni *Opustená pri studničke* s incipitom „*Teč vodička*“.⁴²

Hlavný predstaviteľ romantickej generácie Ľudovít Štúr zaradil slovenskú ľudovú poéziu, do literárnej rodiny slovanských národov. Hlavné črty slovanskej ľudovej poézie pokladal za nadnárodný majetok. Slovanské národy boli bytostne spriaznené s prírodou, v ľudovej poézii sa zobrazovali podobné realie: motívy, symboly, veľmi podobným spôsobom sa vykresľovali rodinné vzťahy, otázky cti, lásky, vernosti. Spoločenské vzťahy sa riadili morálnymi zákonmi a osobitne pre slovenskú poéziu bolo príznačné oddanosť a láska k vlasti „*Slovanské piesne, po všetkých plemenách a kmeňoch,...sú výrastok toho istého pňa, rozmanitý síce, ale jedného pôvodu*“.⁴³ Medzi jeho úvodné básne, ktoré boli vytvorené z tajov ľudovej obrazotvornosti patrili *Dumky večerní*.⁴⁴ Spriaznený s ľudovou

---

⁴¹ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 38

⁴² KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 60

⁴³ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.62

⁴⁴ *Duma* v maloruském nářečí znamená píseň neb pověst nejvíc truchlivého obsahu/Kraus, C. 1999.GvP. s.

piesňou a tradíciou vystihoval rodnú hrud' určitého kraja. V básňach cítiť pulzovanie prírody, bohatou reflexívnosťou vykresľoval národný život a jeho mohutnú silu, ktorá sa stala životodarnou iskrou v ľudskom zápase.⁴⁵

V štyridsiatych rokoch sa ľudová slovesnosť dostávala do pozornosti štúrovskej generácie a kvalifikovala sa ako ideálny manifest ľudu. Básnici v zobrazení tragických životných pocitov zakresľovali špecifický národný kolorit, a kládli si za povinnosť zdôraznenie vlastného subjektu. Rozširovalo sa územie skutočnosti, ideálnosť vnímali ako integrujúcu zložku reálnosti. Mladé pokolenie romantikov prišlo ukázať živé svetlo, jasné farby a formy, „ukolísať sa zvukmi a vôňami, pocítiť miazgu vŕby a pohladkať biele lupiny vŕby“.⁴⁶ Slovenské piesne a povesti štúrovci oceňovali najvyšším vyznamenaním. Znamenali pre nich národnú klenotnicu, ktorá v sebe ukrývala nenaplnené túžby a pocity svojho ľudu.

Medzi básnikov s osobitným prístupom, ktorý tvoril v intenciách ľudovej piesni začleňujeme Janka Kráľa. Zanechal historické látky povestí a preberá námety z ľudových piesní pre básne a balady. Obrazy a symboly ľudovej piesne používal v lyrických básňach na znázornenie citového života. Obraz prírody mu bol nielen miestom deja, ale navodzoval aj atmosféru, v ktorej sa dej odohrával, pričom tvárnymi prostriedkami ľudovej piesni zvyrazňoval dramatickosť i melodickosť.⁴⁷ Janko Kráľ v básňach *Potecha*, *Piesne*, *Kvet*, rozvíjal predovšetkým svoju reflexiu o hľadaní človeka na svete, bájne vízie a zúfalé zvolania určujúce bezhraničnosť citu. Pre báseň *Potecha* vybral melancholickú ťahavú pieseň utrápenej matky. „*Javorec, javorec, vyschnul mu vrchovec,/i haluz zelená na moje trápenia./Vyschnul mu vrchovec, môj synáčik rodný-/kto ma už poteší na moje staré dni*“.⁴⁸ Aj v básni *Piesne* sa podarilo odpozorovať ponášku ľudovej piesni, kde poukazoval na neslobodu sokola-šuhaja. „*Ťažko tomu sokolovi/v klietke lapnému,/ešte ťažšie šuhajovi/v nevoli mladému*“.⁴⁹

---

⁴⁵ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.62

⁴⁶ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 113

⁴⁷ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 105-108

⁴⁸ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 90

⁴⁹ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 88

V básni *Kvet* „vyspieval“ nárek mladej dievčiny, vzpierajúcej sa bezcitnej a krutej tradícii, vydať sa bez lásky a uprednostniť mamonu pred osobným šťastím.

„*Presadili kvietok zo slnka do tieňu,/kvietok s bolesťou pozerá na horu zelenú./Pozerá, pozerá, ak schne, tak vyschýna*“.⁵⁰

Ľudová slovesnosť vyvierala z Kráľovej tvorby nespútaným spôsobom. Obsiahla varianty citových protirečivých prívlastkov geniálneho umelca, ku ktorému sa vyjadril s úprimným pátosom František Votruba.⁵¹

„*To nie je ľudová pieseň, to nie je ponáška na ňu, to nie tvorba v jeho duchu, čo zničí v piesni Kráľovej, to je kus drámy alebo skúseností jeho vlastnej duše, ale sú to predsa verše, nadchýňané čímisi, pričom nevdojak pomyslíš na pieseň ľudovú. Je svoj, úplne svoj, a predsa akoby bol spriaznený ľudovou piesňou v jej najlepších, najvybranejších číslach.*“⁵²

Janko Kráľ nachádzal v ľudovej slovesnosti bohatstvo, z ktorej vytvoril najsilnejšie najromantickejšie básne svojej doby.

Do kapitoly „sugestívnych“ básnikov ľudovej literárnej tvorby zaraďujeme aj mladého básnika Jána Bottu. Z ľudovej studnici načieral hlbokým poetickým „krčiazkom“, a tvoril veršom ľudovej tradície. V intenciách ľudovej poézie zobrazil rozličné dobové pomery pretvorené do sveta povestí a básni. Život pospolitého národa mu bol vzorom i modelom pre tvorbu piesní a povestí, cez ľud vyjadroval svoje postoje k životu i ukryté túžby. V *Piesňach slovenských* ospevoval tichú pokojnú prírodu, voňavú ružu odel do čistej rosy, lúky zalial pestrofarebnými kvetmi a zelené hory sa pýšili hrdličkami a bystrou rybou.⁵³ *Piesne „okrejú“, potešia, „mysli pokoj dajú“, maľujú „sladké nádeje“, sú prosté, krotké a medom kvietkov chovajú „slovenské srdiečka“.*⁵⁴ Slovenské piesne znamenali pre Bottu čarovnosť i pôvabnosť, zo všetkých strán počul ich hlas a zobrazoval v nich plnosť života. V povestiach slovenských zobrazoval nevládnu prírodu s čiernymi horami, dolinami, tmavými oblakmi a strašlivými potvorami. *Slovenské Povesti* sa vyznačovali

---

⁵⁰ KRÁL, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 91

⁵¹ František Votruba: *Vybrané spisy II*. 1955/Slovenský literárny romantizmus. s.90

⁵² KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 60

⁵³ KRAUS, C. *Poézia Jána Bottu*. s. 35-38

⁵⁴ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.52

protikladom, pretavili sa na tajomné, podivné „*priepasťou Tatry zázračnej*“, *vetriskom krídlatým*, „*dávnosti čarovným zrkadlom*,“ „*prorok zakliatia tajomného*“.⁵⁵

Slovenské povesti tvaroval do „zakliatej krajiny“ kde povesti sa stávali jedinou svetlou cestou, ktorá udávala prorokom smer z krajiny zakliatia. „*Mesiace spoza hory strašlivej pozerá/v doliny čierne, na skaly končité*“.⁵⁶

V básni *Obraz Slovenska* vykreslil zachmúrenú krajinu s poslom-orlom, ktorý synom tatranským synom oznamoval príchod nových čias. Dejinný optimizmus sa pokúšal zobrazit' cez ľudového hrdinu - baladického, ktorý „svojím údelom“ nedostal povolenie vykonať obrodzujúci skutok, ale zanechať len odkaz pre budúce pokolenie. Predčasne prichádzajúci hrdina-šuhaj sa objavil aj v básňach tvorených v intenciách ľudovej povesti *Syn minulosti a Tajný šuhaj*. Čas, ktorý ešte nedozrel k naplneniu osudu, znázornil v symbolickom mladom kvete, ktorého ošľahli studené ľady.⁵⁷

„*Beda kvietku, sto ráz beda,/ čo ho ľudia nevoňali,/ čo v prvší deň jarný zišiel,/ bo ho mrazy štípali*“.⁵⁸

Pre Báseň *Kukučka a Husiarka* si Ján Botto zvolil motív z ľudovej piesni. V obidvoch básňach zobrazoval vyčkávanie dievčiny na svojho milého. Hlasom čierneho operenca naznačoval „znamenie“ k návratu šuhaja a husiarkinu túžbu za milým predstavovali alegorické húsky. „*Húsky moje, túžby moje,/načo ste sa mi vyliahli*“.⁵⁹ Tieto znamenia nachádzame na lyrickom priestore, kde autor využíval obraznosť, spevnosť a algoritmus ľudovej piesni.

Pre báseň *Z jablonky ožlklé lístočky padajú*, si vybral Ján Botto motív z ľudovej piesne, „*Ryba bez vody*“. Upozorňoval na postavenie šuhaja-vojaka. Smer padajúceho lístia z rodnej jablone znázorňovali odchod šuhajov do neznámeho sveta, kde poletovali od domu k domu v tom ďalekom svete im nikto nepodal pomocnú ruku a preto museli skonat'.⁶⁰

---

⁵⁵ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 50-51

⁵⁶ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.61

⁵⁷ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.51

⁵⁸ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.51

⁵⁹ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.52

⁶⁰ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s.53

Umeleckým krédom pre poéziu Andreja Sládkoviča bol zdroj poznania, odhaľujúci a odzrkadľujúci život v celom jeho rozmere a zložitosti. Zameral sa predovšetkým na postupnosť mravných hodnôt v zápase pozitívneho a negatívneho princípu.

Poézia Andreja Sládkoviča, ktorá bola vydaná v almanachu Nitra II, zahrňovala jednoznačný myšlienkový, umelecký sklon obrodeneckej literatúry. Smerovala k slobodomyselnosti, životnosti, k formám ľudovej slovesnosti. Do zorného uhľa básnika vstupoval život slovenského ľudu, jeho kraja i príroda. V básni *Drotár* nadväzoval na ľudovú lyriku, v ktorej sa pokúsil zjednodušiť obraznosť i metaforu ľudovej piesne. Uprednostňoval motív orientovaný na sociálne a nacionálne aspekty. Znázorňoval rozpoloženie trpiaceho človeka jeho biedu a túžbu po domove.⁶¹

„Mladé časy, pekné časy,/ čo mi z vašej všetkej krásy,/ keď vás próza škaredí.“⁶²

Ľudovú slovesnosť sa snažil dôslednejšie využiť v básni *Sokoly*. Používal symbol ľudovej piesne aby alegóriou mohol vyjadriť túžbu po slobode aj vlasteneckú myšlienku i ľúbostnú tragiku. Prírodnú symboliku nastavil tak, aby korešpondovala s nacionálnou tendenciou, čím zabezpečil koreláciu ľudovej slovesnosti. Ľudová kultúra slovenského národa bola pre Andreja Sládkoviča ukazovateľom národnej literatúry, ktorá získala status „nevyčerateľnej studnice originálnej veľkosti“. Svojráznym obrodeneckým úsilím vplýval na vedomie národa.

„Piesničky tieto utešia duchy straťami zahmlené, vyrazia prísnosť trudovín vedeckých v zmysle mužov litery, vymetú zo spoločnosti pokušenie hier nepoctivých, utužia ľúboť k rodu verných, zaviazu klátivých, získajú zablúdivých a na sladkých prsiach svojich odvoja detičky naše rodolúbstvom a vrodenu dobrotou slovenskou.“⁶³

Umeleckú kvalitu u Sládkoviča určovalo spoločenské vedomie. Z klenotnice ľudovej slovesnosti vyberal pravdivý odraz jej životných pocitov a želaní.

---

⁶¹ KRAUS, C.: Andrej Sládkovič. Osveta Martin, 1972, s. 92

⁶² KRAUS, C.: Andrej Sládkovič. Osveta Martin, 1972, s. 93

⁶³ KRAUS, C.: Andrej Sládkovič. Osveta Martin, 1972, s. 326

2.1.1. Ľudová balada

Ľudová slovesnosť sa hodnotila ako estetický dokonalý prejav ľudu, čo bolo za následok preferovania literárneho žánru balady. Balada⁶⁴ výrazne ovplyvňovala poéziu romantických básnikov. V tridsiatych rokoch úvodné balady boli postihnuté majestátnym Kollárovským typom. Súčasne sa objavila odlišnosť v hierarchizácii jednotlivých zložkách typických pre baladický žáner. Spozorovali by sme to v baladách Štefana Marka Daxnera „*Co kdo činí, sobě činí*) a *Andreja Sládkoviča Ctibor*“.⁶⁵ Expresívnym prejavom zobrazovali dramatickú situáciu pošmúrnej nálady a funkčne začlenili prírodnú symboliku. Kryštalizačný proces sa začal uskutočňovať od chvíle, ako začali klásť dôraz na dramatické rozvíjanie príbehu a symbolizujúci podtext. Prvá balada ktorá obsahovala námety ľudovej povesti a zamerala sa na tragické životné situácie patrila, balada Bohuslava Nosáka *Nezabudova Zkázka o polednici, Lenkyně skála*, ktoré vyšli v českom časopise *Jitřenke*.⁶⁶

V štyridsiatych rokoch sa básnici v balade pokúšali uplatňovať námety a tvárne prostriedky, prejavujúce sa v ľudových povestiach. Môžeme to vidieť v baladách Janko Matušku: *Kozia skala, Púchovská skala*. V popredí podčiarkoval baladické udalosti a v pozadí zobrazoval konfliktné situácie.⁶⁷

V neskoršom období básnici svoj zámer nasmerovali na radikálnejší výbere motívov a situácii. Ľudovou baladou sa zameriavali na konkrétne udalosti, do popredia začali vsúvať ilúziu skutočného deja plnej hrôzy a utrpenia. Z folklórnych predlôh uprednostňovali prostriedky lyrického básnictva, čím sa prejavovalo prekrývanie baladického hrdinu s autorom v lyrickej „sebavýpovedi“.

---

⁶⁴ *Balada* (z románskeho ballare= tancovať): epický žáner so smutným dejom, ktorý má tragický záver. Jej zaradenosť k epickým žánrom nie je jednoznačná, lebo obsahuje prvky lyrické aj dramatické. Žilka, T. 1984 *Poetický slovník*, s. 248

⁶⁵ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. 65

⁶⁶ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 65

⁶⁷ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s 61

2.1.2. Balada v tvorbe Janka Kráľa

Stvárnenie ľudovej povesti v baladickej forme vrcholí v baladách Janka Kráľa: *Zakliata panna vo Váhu a divný Janko, Kríž a čiapka, Zverbovaný, Bezbožné dievky*. V balade Janko Kráľ odprezentoval komplexný subjektívny svet, svojich myšlienok a túžob. Tvorba predchádzajúcej balady vypovedala príbeh, zdôrazňujúci tragické a záhadné udalosti použitím tvárnych prostriedkov ľudovej slovesnosti. Janko Kráľ si vyberal námety povestí len na zobrazenie činorodosti človeka - človeka hľadajúceho, objavujúceho a večne nespokojného. Básnik situoval tragické životné pocity veľmi často do sveta povestí a balád, kde vládli prísne zákony, a nemilosrdne karhali každého, kto sa postavil proti zaužívaným mravným normám. Vykresľoval nám svet báji a povier, v ktorom mali moc nadprirodzené živly s nespútanou a neúprosnou silou osudu, ktorej padol za obeť baladický hrdina. Neboli tu zastúpené len tragické námety z ľudovej slovesnosti, ale zastrešoval najmä konflikty v morálnych a spoločenských reláciách, prehlboval psychickú podobu vlastných digresií. Asociatívne radil vedľa seba obrazy a symboly aby dosiahol vyostrenie fabulačného napätia a vysvetlil z viacerých aspektov baladické konflikty.⁶⁸

Novosť dramatického konfliktu stvárňoval v baladách, v ktorých využíval epický základ folklórneho žánru. Jedna z jeho prvých balád *Zakliata panna vo Váhu a divný Janko*, ktorá ho uviedla do „sieni slávnych“ uverejnená v spisovnej slovenčine v roku 1844. V básni sa vyjadroval literárne „divným“ nezvyčajným spôsobom. Odhalil všetky svoje rozpory, smútok i nespokojnosť s reálnym svetom. Avšak i lásku k ľudu a vôľu zachrániť „zakliatu pannu“ i za cenu vlastného života. Toto jeho tragické rozhodnutie o vlastnom osude netreba hľadať nikde inde ako v ňom samom, v jeho „divnej“ psychickej povahe.⁶⁹

Janko Kráľ realizoval báseň na širšom priestore, poskytoval jej väčšie napätie a rozptyl. „Zakliata panna“ predstavovala oveľa viac, než bielu húsku, bola to predzvesť prebúdajúceho sa Slovenska. Alegóriou „oslobodením húsky“ vypovedal o nebezpečnom čine, ktorý bol potrebný vykonať aj za cenu najväčšej obeti.

„Dvanásť bije v diaľke hodina,/mesiac na vodu zasvietil,/naprostred Váhu na čiernej skale,/pannu zakliatu osvietil./Taká ak stena v zvalanom zámku,/oči ak okná sa zdajú,/z ktorých ak hviezdy slzy bliščiace do vody temnej fŕkajú.“⁷⁰

---

⁶⁸ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 62

⁶⁹ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 22

⁷⁰ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 21

V inej Kráľovej balade *Zverbovaný*, Janíčko-hrdina sa zreteľne odlišoval od všetkých podobných hrdinov ľudovej poézie. Dramatickosť vychádzala z otvoreného konfliktu so skutočným svetom, ktorý hrdinu obklopoval. Do pôdorysu vložil konflikt jedinca s celou spoločnosťou, a to bol konflikt zvýrazňujúci nový historický obsah. Dramatická vlastnosť nespočívala vo vonkajšej akcii, ale sa preniesla do vnútorného života hrdinu, do jeho myšlienok, citov, túžob a narážajúci na „bariéru“ nepochopenia.

„Janíček, Janíček, s peknou bielou tvárou,/neoddávajže sa medzi tých husárov,/dajú ti doloman za tú kabaničku-/veru ťa zverbujú, na hriešnu dušičku!“.⁷¹

V balade *Bezbožné dievky* sa ponoril ako málokto do pokornej zbožnosti ľudu do jeho citovej naivnosti. Vychádzal z ľudovej slovesnosti, do ktorej ustavične vkladal seba a drámu svojho osudu.

„Na koho šťastie bočí len leda,/môžeš božekať, vzdychati,/ keď ti sám Pán Boh raž šťastia nedá,/ nepomôže ti viac svätý“.⁷²

Dobový problém, ktorý zahrňoval konvenčné správanie ľudu zobrazil v balade *Kríž a čiapka*. Tragédiu videl nie v duševnom alebo telesnom úpadku dievčiny, ale predovšetkým v tmárskej dobe a reakciou danej spoločnosti.

„Naprostred cmitera ľud modlí s dokola: /Daj môj kríž i čiapku!“ ak volá, tak volá. /Daj môj kríž i čiapku! Tys mi ich nedala!“.⁷³

Podľa Valéra Mikula Janko Kráľ v baladách a piesňach predovšetkým rozvíjal svoje reflexie o „zániku“ človeka na svete. Rozprávково-dramatické vízie, bezútešné zvolania a postrehy, v ktorých dominovala romantická absolutizácia citu:

„Nečulým srdciam svet je zatvorený,/ten kto necíti, ten je vylúčený/zo sveta“.⁷⁴

---

⁷¹ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 10

⁷² KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 26

⁷³ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 27

⁷⁴ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 133

2.1.3. Balady Jána Bottu

Pocity a predstavy slovenského ľudu a jeho chápania sveta, Ján Botto pokladal za neoddeliteľnú súčasť mytológie. Zameriaval sa na vykreslenie dezilúzie sna a skutočnosti čím nadväzoval na baladický žáner. Na začiatku v Bottových baladách sa myšlienkové pochody a túžby mladého básnika premietali do alegorického sveta a prezentovali sa „rečou symbolov ľudovej slovesnosti“. Odraz prírody harmonizoval s morálnymi myslením hlavného predstaviteľa, alebo samotného autora. Zobrazoval hrdinu splývajúceho s prostredím, pohyboval sa v ňom a bol ovplyvnený okolnosťami, ktoré sa okolo neho odohrávali. Tieto obrazy môžeme spozorovať v baladách *Dva hroby* a *Z vysokých javorov lístočky padajú*. Preexponoval motív utrpenia a žiaľu, zvýrazňoval životnú tragiku na pláne iluzórneho sveta. Z podnetu ľudovej piesne vznikla balada *Dva hroby*. Balada o smrti bojovníka, ktorý videl zmysel boja v nebojácnosti, odvahe a v akte slobody. Inverzný pohľad mala jeho matka na boj, ktorá pociťovala len strach a žiaľ. Prírodné úkazy a matkin žiaľ boli hybnou silou baladického deja, ktorý na alegorickom pláne znázorňuje osud hrdinu a utrpenie matky.⁷⁵

*Či som ťa ja na to horko-ťažko vychovala, /že by tvoje krásne telo dorúbali?*⁷⁶

Medzi jeho ďalšiu baladu, ovplyvnenú ľudovým historickým spevom, bola balada *Z vysokých javorov lístočky padajú*. Opäť tu využil prírodnú symboliku a nenaplnenie túžob a nádeji hlavných hrdinov. Príbeh sa zameral na lúčenie sestry s bratom „bojovníkom. Dominantnou symbolikou sa stali padajúce javorové lístie, „bystrých šuhajov na vojnu lapajú“. Opadávajúce lístie znázorňovali zverbovaní šuhaji a po ich odchode nastal v dome žiaľ, smútok a na okolie padne melanchólia.⁷⁷

Na prelome štyridsiatych rokoch sa vyjasnila špecifická podoba Bottových balád, ktoré boli priam popretkávané ľudovo slovesnosťou. Sujety čerpal z ľudovej povesti, ktorá poskytovala obraznú pestrofarebnosť. Básne *Žltá ľalia* vytvorená v roku 1848 a *Lucijín stolček* verne zodpovedali variantom ľudovej slovesnosti. Básnik situoval baladický dej do ríše povestí, odkrývajúcich záhadnú tragickú udalosť. V *žltej ľalii* zobrazoval široký časový interval zo života hrdinky, kde baladický konflikt bol postihnutý gradáciou

---

⁷⁵ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 53-55

⁷⁶ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 54

⁷⁷ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 56

a dosahovaním dejovej dynamiky. Báseň neobsahovala lyrické pasáže, ale veľmi moderne zobrazil udalosť. Príbeh reprodukoval a dovolil hovoriť konajúcim osobám mŕtvemu mužovi a nevernej žene.

*„Jaj, kohútiky, spievajte,/zamoriť ma nedajte!/Hybaj, Hybaj milý ku mne,/ lebo hneďky bude po mne!/Idem, idem moja žena,/už som tuvon po ramená./“*⁷⁸

Alegorickosť presúval z detailu na hlavnú myšlienku a na pláne vybájeného príbehu sa objavovali morálne konflikty v živote.⁷⁹

Baladu *Lucijný stolček* by sme zaradili medzi vrcholy jeho poézie, bola svedectvom toho že prirodzeným spôsobom vstupoval do organizmu ľudovej poézie, dôsledkom čoho sa zrodila táto báseň. V balade *Lucijn stolček* „ďľa povery“ vyrozprával neskutočnú udalosť, v ktorom hrdina zápasil s konvenciou vlastného ľudu a podliehal neúprosnému osudu a spoločenským konvenciám. Centrom Bottovho zobrazenia sa stal šuhaj a jeho daný osud.

*Nože, no, Janíček- keď s taký paholček,/sadniže si, sadni, semká na ten stolče,/sadniže si sadni, semká ku oltáru,/ved' ty hneď uvidíš, či ľudia len táru.!*⁸⁰

Postupne sa ukázal obraz hrdinového príbehu, jeho utrpenie a trest za to že porušil zákon. Špecifická vlastnosť v tvorbe ľudovej balady Jána Bottu bolo, že sa koncentroval na vykreslenie tragickej udalosti v zúžitkovaní expresívnych tvárnych prostriedkov: gradácia dialógu, hyperboly, zvukomalebých slovách, refrénovite sa opakujúcich motívov ako aj hry farieb.⁸¹

---

⁷⁸ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 89

⁷⁹ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 86-89

⁸⁰ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 91

⁸¹ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 120

2.2. Alegorické obrazy Slovenska

2.2.1. Historizmus slovenských romantikov

Štúrovskí básnici vo svojej tvorbe zdôrazňovali krásu a mohutnosť rodnej vlasti, tatranskej prírody. Túto tvorbu predstavovali „intímne“, prostredníctvom ktorých sa usilovali o „vzkriesenie národa“. Nová nastupujúca generácia básnikov bola výrazne ovplyvnená tvorbou predchádzajúceho pokolenia Kolárovska-Holovskou, predovšetkým ich historickým elegizmom. Práve v tomto aspekte, je nutné vidieť spätosť a nadväznosť medzi klasicizmom a romantizmom. Nová generácia túto črtu aktívne prehlbovala, zušľacht'ovala a modifikovala.⁸² V celej štúrovskej tvorbe má rozhodujúce postavenie alegória⁸³ a symboly.

*„Básnici „rečou obrazov“ vyslovujú svoje pocity a vyznania, v ich zobrazení Nitra nie je iba svetlým pamätníkom národnej histórie, je aj zdrojom istoty a viery. V alegorickom obraze príchodu novej zory sa usilujú zdôrazniť a odôvodniť oprávnenosť národnej existencie a sebarealizácie. Nitra je symbolom spájajúcim odkaz minulosti so súčasnými aktivitami. (vo vekoch „pominulých“ má sa vzhliadnuť „potomstvom zbloudilé“)*⁸⁴

V polovici tridsiatych rokoch sa poézia a próza orientovala vlastenecky. V alegorickom obraze príchodu novej zory sa usilovali zdôrazniť oprávnenosť národnej existencie a sebarealizácie. Tak ako na to upozornil Cyril Kraus:⁸⁵

V básni Mikuláša Dohnányho *Duma nad Váhom*, sa básnik formuje do polohy prosebníka, „želá si, aby Svätopluk „mocou kúzelníckou ožil“ a vyslobodil trpiaci národ.“⁸⁶ Vzhľadom k tomu, že dejinné udalosti mali pre slovenský národ historickú významnosť, mladí literárni adepti sa zamerali predovšetkým na oživenie odkazu pre súčasnosť a pokúšali sa ho aktualizovať. Hlavnou podstatou sa stala idea vlastenectva, zatiaľ čo rámec historických udalostí predstavoval básnikovu interpretáciu a dobovú atmosféru. Na historických udalostiach dokumentovali národnú charakteristiku. V popredí

---

⁸² ŠMATLÁK, L. 1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. s.322-325

⁸³ *Alegória*- V dobovom kontexte alegóriu možno chápať ako „formu“ zobrazenia konkrétneho života a úsilia nájsť súvislosť medzi rozprávkovým svetom a skutočnosťou. Botto, J. Poézia Jána Bottu. s. 30

Alegória- z grec.allegorein=inakšie hovoriť, hovoriť obrazom: inotaj, druh metafory, uplatnený v celom texte. Žilka, T. Poetický slovník. s.93

⁸⁴ Prvé básne sa odprezentované v almanachu Nitra (1842) pod spoločným názvom „Hlasy v Nitře“.

⁸⁵ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.67

⁸⁶ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s.64

síce zostával zámer heroizovať slávne činy minulosti, ale hlavnou myšlienkou bolo zašifrovať význam národného sebauvedomenia. V pozadí sa zobrazoval osud trpiaceho i bojujúceho človeka, ale v odhodlanosti zvíťaziť sa odkrýval pozitívny princíp. Napríklad v básni Jozefa Miloslava Hurbanu *Osudové Nitry*, a v básňach Ľudovíta Štúra *Junák na Považí, Matúš z Trenčína*.⁸⁷ U Ľudovíta Štúra by sme zdôraznili jeho osobitný prístup spracovania historickej piesne.⁸⁸ Pozornosť upriamoval na otázku národnej identity v minulosti a pokúšal sa vyzdvihnúť morálny a nacionálny aspekt. Toto jeho úsilie vyústilo v základnú ideu slovenskej literatúry v ktorej sa pokúšal dosiahnuť jednotu ducha a predmetnosti.⁸⁹

Jozef Miloslav Hurban v básni *Osudové Nitry*,⁹⁰ zachytával dávnu minulosť Veľkej Moravy. Oživovaním historických rozpomienok formoval svoj patriotizmus. Svojich súkmeňovcov upozorňoval, aby sa stali dôstojnými nástupcami svojich predkov. Básnikova historická udalosť úzko súvisela so súčasnými pomermi, sústreďovala sa na tie momenty, ktoré korešpondovali s dobovými.

*„Zmrtvené ťažkým snem leží Slovenstvo,/synové Nitry k Nitre se neznají,/minulé slávy blesky obladujú,/stopami dědů nekráči potomstvo.“*⁹¹

Vlastenecké myšlienky demonštrovali vyzdvihnutím činorodosti človeka- hrdinu, ako je to evidentné z uvedených príkladov. Mladú generáciu zaujalo aj pozoruhodné obdobie kráľa Mateja Korvína. Do čias kráľa Mateja načrel Ján Kalinčiak, *Bozkovci a Kráľov stůl*. V historickej básni *Kráľov stůl*, prejavoval úctu obdiv, expresívne vzdával hold kráľovi Matejovi a jeho čiernemu pluku.⁹²

K dávnej minulosti sa pokúšal vyjadriť aj Andrej Sládkovič cez svoju generáciu, ktorú videl v alegorizovanej v deve-vlastenke. V básni *K Nitře*.

„Nitra ako kolíska dávnej minulosti, a deva ako mladé Slovensko prežíva radosti a starosti pri pohľade na „milé Slovensko“

---

⁸⁷ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 89

⁸⁸ *Historická pieseň*: (z gréc. historia=rozprávanie, pátranie): stredoveký lit. žáner, ktorý sa tematicky zameriaval na nejakú významnú udalosť v dejinách národa, na boj s nepriateľom, na hrdinské činy./Žilka, T.: Poetický slovník

⁸⁹ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 131-132

⁹⁰ Báseň bola publikovaná v prvom ročníku almanachu Nitra I., 1842

⁹¹ MRLIAN, O. 1959. *Jozef Miloslav Hurban*. s. 42

⁹² ŠMATLÁK, L. 1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. s. 326

„Táto „slična postava“ o „sláve svým rodákum zpíva“, čiže o slávnej histórii Nitry, vlastnej dcéry Slovenskej Tatry, ku ktorej sa hlási mladá generácia.“⁹³

Aj keď v centre našej pozornosti stojí poézia, básnikovu pozornosť si určite zaslúži próza Jána Kalinčiaka, ktorý autentickým spôsobom v diele *Mládenec slovenský* zobrazoval život a pomery na Slovensku z jeho vlastnej pozície. „*chce život uhorský „líčiť tak, aký je a aký bol, t.j. ako my v Uhrách dýchame a myslíme“*“.⁹⁴ Zreteľne sa to prejavovalo najmä v tom, že vystihoval historický kolorit. Do historického rámca začleňoval viaceré reálie z novších čias. Historickosť bola vykladaná skôr námetom a zložitou vzťahov a nadväzovaní udalostí, ktoré prenikali do vedomia. Ján Kalinčiak sa bezpečne orientoval v povahokresbách i v motivovaní dejových situácií, v ktorých našiel prameň zvýšenej objektivizácie historických námetov.⁹⁵

2.2.2. Tatry a orly – symboly slovenského národa

Historická minulosť sa stala súčasťou poznávania domoviny, kraja. Dejinné udalosti nadobudli hodnotu, ktoré u básnika ašpirovali na najvyššiu zložku zobrazovania národného koloritu. Inšpiračným zdrojom a historickým prvkom slovenského obrazu sa stali Tatry. Slovenské veľhory tvorili široké tematické pásmo. Básnické obrazy, poukazovali na široký význam našich hôr, stávali sa tak hodnotou stálou, pevnou, skutočnou.⁹⁶ V básni Sama Chalúpku *Smutek „Nad Tatrou sa nebe kalí, kalí mraky hromovými“*, znázorňoval melanchóliu, ktorá postihla celé Slovensko. Karol Štúr v básni *Ozvěna „když se nebe nad otčinou kalí...“*,⁹⁷ vykresľoval obraz privolanej zory a vychádzajúce lúče spojil s obrazom zkríseného národa, ktorý vstával k novému, rannému životu. Tento prístup bol určovaný konfrontáciou neradostnej prítomnosti, slávnej minulosti a symbolom vychádzajúcej rannej zory. Pokúšal sa vystihnúť vlastný pohľad, ktorý bol zameraný do jasnej budúcnosti. Iný význam nadobúda báseň Bohuslava Nosáka *Nezabudova*, predstavoval orla-posla, ktorý ohlasoval príchod lepších čias. U Sama Bohdana Hroboňa „*s vírchricou sa krúti do nebeskej víšiny*“ a pre Mikuláša Dohnányho bol orol štítom odvahy a smelosti.⁹⁸ U Janka Kráľa *Orol* nadobudol zvuk smelosti,

---

⁹³ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. s. 42

⁹⁴ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 133

⁹⁵ KRAUS, C. 1973. *Generácia v pohybe*. s. 133

⁹⁶ ŠMATLÁK, L. 1998. *Dejiny slovenskej literatúry*. s.326

⁹⁷ ŠMATLÁK, L. 1998. *Dejiny slovenskej literatúry*. s.322

⁹⁸ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 68

stal sa symbolom slobody s nespútanou aktivizujúcou silou. „Vyletel orol ponad zem vysoko-/zem sa mu tratí, temer ju nevidieť./Nehľadí na ňu-načože by hľadel?/Dolu on nezíde,/čo hneď orkán príde.“⁹⁹ V básni *Orol vták*, Janko Kráľ alegóriou orla sa pokúšal vyznať zo svojich túžob: „Keby ja bol orol vták,/vyletel bych nad oblak, zaplieskal bych krídlami/nad našimi Tatrami“ .¹⁰⁰

V básni *Orol* Ján Bottu pretransformoval svoje vízie o slobode a víťazstve. Obrodzujúci skutok šuhaja zvýrazňoval ovenčeným vencom zo zelených lipových halúzok, ktoré nikdy nezvädli. Hrdina v tomto príbehu nebojoval s iluzórnym svetom, ale boj prebiehal v reálnom spoločenskom živote, v ktorej žili „klamári, ľudizráčmi, bruchopasáci“.¹⁰¹

Andrej Sládkovič v básni *Letel mladý sokol*, využil tradíciu ľudovej piesne, aby alegóriou mohol vyjadriť smäd po slobode i vlasteneckú myšlienku:

„Mladý sokol“ lieta „ponad Hron od hora“ a smúti, že mu „háj zelený vrahovia zoťali“ od začiatku cítiť, že „mladý sokol“ je mladý šuhaj, žijúci v slovenskom prostredí.“¹⁰²

Alegóriou jasnej zory sa básnik snažil zašifrovať, že aj v chudobnom a biednom svete existuje krásna príroda a jasným svetlom ukáže šuhajovi zelené lesy, duby, aby život sokola nadobudol význam. Sokol so zlatou zorou na hrdle hynie. Vidiny sa stali súčasťou neúprosného tvrdého drsného života. Druhá báseň *Sokoly* bola premietnutá do sféry nacionálnej. Národný zámer si úplne podmanil obrazom a prírodnou symbolikou. „V dialógu „junoška“ so starým otcom je jasne znázornené hrdinstvo národa. Symbolizujú ho sokoly“ letiace k slncu svojej slávy“, ktoré prekonávajú alegorickosť šarkanov a orlov“.¹⁰³ Morálny aspekt zameral na zdôraznenie ľudského úsilia a prírodné symboly s nacionálnym aspektom vzájomne popreplietal. „Otče! tie sokoly k oblakom veslujú,/hádam sa s tým orlom do bitky hotujú.-/“Syn môj!sily rastú, keď si ruky dajú:/on

---

⁹⁹ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 29

¹⁰⁰ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 29

¹⁰¹ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 43

¹⁰² KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 94

¹⁰³ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. s. 95

¹⁰⁴ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. s. 95

ku nim níži, ony sa dvíhajú,/na mohutných krídlach nad svety sa ronia,/ako sa oblaky za oblaky honia:“¹⁰⁴

2.2.3. Slovensko ako zakliata krajina

Obraz Slovenska a polozenie slovenského národa štúrovci premietali do sveta povestí, rozprávok a báji, ktoré boli úzko spätá so skutočnosťou i dobovými reáliami.

Mladí básnici znázorňujúci zakliatu krajinu, používali prostriedky, ktoré čo najpresvedčivejšie vystihli dusivú atmosféru, nehybnosť a nemohúcnosť. A naopak pri víťazovi-osloboditeľovi vykresľovali pohyb, aktivitu. Námet „zakliatej krajiny“ v básni Petra Kellnera-Hostinského *Silvestrovská noc* sa pohybovala v reálnom zdroji, bola to reakcia na zosadenie Ľudovíta Štúra z Katedry reči a literatúry. Fabulu zobrazoval v alegorickom rozprávkovom prostredí, v ktorom žil hrdina. V čase veľkého Kristovho príchodu jeho slová zahnali „zlého ducha“, zjavil sa deň Božieho narodenia- vykupiteľa, „syna slávy“ ktorý zachránil ľud od neslobody, pretrvávajúci od čias veľkomoravskej ríše. Po narodení prichádza Silvestrovská noc. Dozrel čas, aby sa naplnili slová veľkého proroka proti „mociam zlým“ vyrazia udatní šuhaji.¹⁰⁵

Ján Botto v básni *Svetský víťaz* zakomponoval svojho hrdinu do zakliatej krajiny, v ktorej sa odohrával boj proti „zlým mocnostiam“. Iluzórne prostredie „zakliatej krajiny“ na symbolickom pláne predstavovalo čakanie podrobeného Slovenska. Príbeh nám odkrýval krajinu zahalenú do šerosvitu, bez života, ktorá symbolizovala tri doliny. Prvá dolina predstavovala nehybnosť a poodhaľovala nejasnú budúcnosť, v ktorej sa objavovali strigy, a mátohy, rozprávkové bytosti so zlými vlastnosťami. V druhej doline vykresľoval zlatom osvietenu prítomnosť, zeleným¹⁰⁶ hájikom a usmiatym slnkom zvýrazňoval život. Týmto symbolizoval obraz prítomných neživých svetov. Ľadom ohradený pomník slávnych národov alegorizovala tretia dolina. V tomto neútulnom svete sa zrodil jasno-krásny šuhaj. Smelý odhodlaný hrdina sa pripravoval vyslobodiť „zakliatu krajinu“ z

---

¹⁰⁵ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 73-76

¹⁰⁶ Zelená farba: farba rastlinnej ríše, predovšetkým klíčiaceho jari, farba života, čerstvosti. Becker Udo. *Slovník symbolů*. S. 337

¹⁰⁷ KRAUS, C. 1981. *Poézia Jána Bottu*. s. 33-36

¹⁰⁸ Alegória má svoje reálna pozadie, na čo upozorňuje už M. Š. Ferienčík, v rukopisnom zábavníku *Život, 1846*.: Slovensko je zakliate podľa nášho básnika v „húsku premenenú./Kraus, C. SLR. s 64

pekelných mocností. Konečne prišiel víťaz svetov budúcich, premohol synov noci a vkročil do posvätného chrámu. Hrdinu charakterizoval kvalitami vysokej morálky, nebojácnosťou a pevnou vierou v lepšiu budúcnosť. Celá báseň je nabitá vlasteneckým pátosom.¹⁰⁷ Vyslovene alegorickej povahy je báseň Jána Bottu *Duma na Dunaji*.¹⁰⁸ Dej zakliatej krajiny zobrazoval rozprávkovým spôsobom. Biela¹⁰⁹ húska s červenými krídlami plávala na vlnách rozbúreného Dunaja a z posledných síl vzpierala sa proti nepriaznivým prírodným živlom. *“Dunaj ešte raz zahučí,/zahučí to hlasom hromov temných,/až sa brehy dokola zatrasú“*.¹¹⁰ Inotajom bolo vyjadrené varovanie šuhaja, že môže vyslobodiť bielu húska, z tisícročného zakliatia, pokiaľ je obdarený nepoškrvnenou a s čistou myslou.

“smelo skoč dnu, až ti je súdené,/ak ti hriechy srdce neprebili,/neprebili ako anjelovi,/aj máš sily-hoj,sily obrovskej,/vynesieš tú húska nad sneh belšiu,/ nad sneh belšius červenými ústy“.¹¹¹ Odvážny šuhaj bez zaváhania skočil do riavy Dunaja, húska zachránil a temné, dravé vlny, panujúce dlhé veky boli rozohnané. Básnik osud Slovenska zaklial do bielej húska, Dunaj tu symbolizoval čiernu¹¹² silu, a jej úsilím bol zabrániť v žití húska, ale šuhaj a jeho odhodlanosť húska zachránili. Pospolitý slovenský ľud v bielej húske rozoznával predovšetkým mladosť a bezbrannosť národa a jeho nádej na slobodný zajtrajšok vykresľoval v príchode odvážneho šuhaja, ktorý oslobodzuje bielu húska. Nakoľko báseň sa javila ako nedokončená, nepriniesla očakávaný efekt s pozitívnym vývojom, sa autor rozhodol báseň prepracovať pod názvom „Báj“. Biela húska s červenými ústami sa premenila na „pannu“ zvestujúcu príchod nových lepších čias. Podčiarkol ideový zmysel, zobrazil nádej vo vývine národného hnutia.¹¹³

---

¹⁰⁹ Biela farba svetla, čistoty a dokonalosti. Je blízka absolútnemu, počiatku a konca ich zjednotení. Becker, U: Slovník symbolů. s. 30

¹¹⁰ http://zlatyfond.sme.sk/dielo/724/Botto_Duma-nad-Dunajom/1[online]

¹¹¹ http://zlatyfond.sme.sk/dielo/724/Botto_Duma-nad-Dunajom/1[online]

¹¹² Čierna farba: označuje temnotu, prvotného chaosu a smrti. Becker, Udo. Slovník symbolů.s.42

¹¹³ KRAUS, C. 1981.*Poézia Jána Bottu*. s. 43

2.2.4. Revolučné básne v symbolických polohách

Poézia v polovici štyridsiatych rokoch sa u mladých národovcov prejavovala prevažne v symbolických polohách. Básne, ktoré boli inšpirované revolučnými udalosťami sa stali propagátormi národných a sociálnych požiadaviek. Ich tvorba vysielala signály, že v živote národa nastal zlom a môže sa pripraviť na vstup do arény dejín ako rovnocenný partner s inými národmi. Autori zobrazovali vidinu zápasu, kde v úlohe pozorovateľov videli spravodlivý zápas vykúpený utrpením. Poézia prichádzala rázovitou slovenskou tendenciou, kde hory i rieky, alegorické sokoly a húsky sa stali pečaťou viac významných symbolov. Tieto atribúty prenikali do zmyslov a stávali sa trvalými na znázornenie dobových vlasteneckých ideálov. V revolučných rokoch 1846-1848 si autori zvolili tému „šuhaja chystajúceho sa do boja“. V básňach Sama Chalúpku: *Syn vojny*. Ján Kalinčiak: *Bojovník*, Janko Kráľ: *Duma bratislavská*, *Duma dvoch bratoch*, *Husár*, Peter Kellner- Hostinský: *Rozlúčenie*, Jakub Grajchmann: *Lúčenie*, Ján Botto: *Vojenské piesne*.. V štylizovanom prejave „básnických piesňach“ zobrazovali príznak rozhodujúceho zápasu za slobodu.¹¹⁴

Báseň Andreja Sládkoviča *Nehaňte ľud môj* zaraďujeme medzi priekopnícke diela tohto obdobia. „*Nehaňte ľud môj! že je len malý, /že nevládne celým svetom. /Kde telo ducha k zemi nevalí, tam duch lieta ľahším letom.*“¹¹⁵

Báseň bola propagačným „letákom“, absolutizáciou medzi súdobými publikovanými básňami, svojim národným pátosom sa dostávala na piedestál revolučnej poézie. Podstatu tvoril existenčný zápas slovenského ľudu proti „klebetárskym posmievačom“. Politicky sa priznáva k ľudu, a k jeho morálnym hodnotám. Básnik vyzdvihuje vlastnosti ľudu, ako nositeľa národnej ideológie v procese nového zrodu. .... „*že v mladom sa veku ide do vlády*“. Celá báseň je potiahnutá obranou reflexiou proti odporcom slovenského národa.¹¹⁶

Príchodom revolúcie 1848 mladý autor nadšene vítal jar v básni *Zaspievam pieseň o slobodnej vlasti*, v ktorej zaznamenával revolučné zmeny z hľadiska ubitého národa („*k váhe poddaného kloní sa sloboda k váhe panskej pravda zbitého národa*“)¹¹⁷

Andrej Sládkovič vykresľoval slovenský národ v rôznorodých ľudských prejavoch a životných pocitoch.

---

¹¹⁴ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 70-71

¹¹⁵ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. Osveta Martin. s. 101

¹¹⁶ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. Osveta Martin. s. 101

¹¹⁷ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 71

¹¹⁸ KRAUS, C. 1972. *Andrej Sládkovič*. Osveta Martin. s. 294

„ Tak sloboda sa rodí s ťažkosťami a bolesťami, ako to aj obrazne vyjadruje: „ Zabudni mater na bolesť pôrodu“; sedliak ktorý sa stáva rovnocenným členom spoločnosti, má ešte svoje mozole“ chrbát zhrbený,“ hrdlo uzamknuté“ má „malé pole“, biednu minulosť no čaká ho „šťastná budúcnosť“ a „zlatá sloboda“.¹¹⁸

Andrej Sládkovič si uvedomoval zrod nového sveta a zániku starého, zameral sa na pozitívne vlastnosti v jednote a po novom prijímal pojem slobody.

Karol Kuzmány vyjadril hymnickou piesňou *Sláva šľachetným* (Kto za pravdu horí). Jozef Miloslav Hurban v *Národnej piesni* zvestuje príchod nových dní („Bije zvon slobody, čujte ho národy“).¹¹⁹

Boj za slobodu a jeho morálny aspekt zobrazoval Janko Kráľ v *Krajinskej piesni*.

„Nad našou krajinou započalo sviatať/bračekovci podme slobodu si pýtať./Podme pýtať, podme!/sami nám núkajú/vtedy si ju berme, keď nám ju dávajú“.¹²⁰

Týmto by sme chceli poukázať na nášho najrevolučnejšieho básnika Janka Kráľa. Jeho tvorba bola presiaknutá vlasteneckými básňami a revolučnou náladou. Reagoval na dobové pomery, vyjadroval svoje postoje, pocity a nádeje. Jeho cieľom bolo zvýrazniť nezlomnú túžbu po slobode a odpor proti akejkoľvek porobe. Dve diela *Duma bratislavská* a *Duma dvoch bratov*, postavil na reálnom pozadí. V *Dume bratislavskej* zobrazoval obraz stretnutia „prešporských pánov s prešporskými junákmi“ autor tu výraze označil morálne víťazstvo junákov na čele so „záhorským šuhajom“. Reagoval na zosadenie Ľudovíta Štúra z bratislavskej Katedry reči a literatúry.

„ Jednoznačne formuluje aj básnické poslanstvo, napr. záverečné verše *Dumy bratislavskej patria medzi „najmobilizujúcejšie“ v našej romantickej poézii (A tie naše Tatry zďaleka sa smejú: Zahatajte, páni, keď máte nádejú“*.¹²¹

V *Dume dvoch bratov* reflexívne rozoberal tému boja za slobodu, práva a požiadavky národa, zobrazoval tu vlastný postoj na popravu slovenských dobrovoľníkov Holubyho a Šuleka. Najobširnejšia revolučná báseň *Šahy* v ktorej Janko Kráľ zobrazil osobnú tragédiu, uväznenie a odsúdenie na smrť panstvom. Dovolil nám vstúpiť do svojho vnútorného bytia, žaloval tu svet, ktorý bol bez svedomia a lásky. V básni osciluje

---

¹¹⁹ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 71

¹²⁰ KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 106

¹²¹ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 70-71

¹²² KRÁĽ, J. 2005. *Výlomky z divného Janka*. s. 114

pesimizmus a skepsa. „Jar táto pamätná bude pre národy,/zore splameneli občianskej slobody./Ako to privíta šuhaj, čo v ňom tlelo?/Či bude chcieť svojej myšlienke dať telo?“.¹²²

Sugestívne a s gradáciou vyslovoval revolučné nálady aj Janko Francisci v cykle básni *Divno vám i ľúto*. Zrodila sa počas básnikovho pôsobenia v cudzom prostredí. Toto okolie pôsobilo na básnika deprimujúco, zriekal sa ho, na každom kroku sa stretával s pokrytectvom a devastáciou všetkých ľudských hodnôt. „Hnusí sa mu „celé ľudské pokolenie“ búri sa proti tým, čo „perlu šliapu“, čo vzývajú „mačí blysk“ a nepoznajú , „čo je cieľ, čo skutok, čo život“.¹²³ Myšlienky nasmeroval na morálne hodnoty a túžby siahajúce po obrodzujúcom čine, ktoré by zabezpečili slobodu spoločnosti i jednotlivcovi.

Poézia našich romantikov znázorňovala zmysluplný zápas za národné požiadavky a bojové výzvy nadobúdali úplnú prevahu. K národnej problematike sa pokúšali vysloviť nielen cez prizmu svojho subjektivismu, ale z pozície príslušníka ubitého národa bojujúceho o vlastnú existenciu.

2.2.5. Alegória v ľúbostnej poézii

Romantici, básnici, umelci poézie začali využívať taktiež alegorickú formu v intímno-ľúbostnej poézii. Autori ľúbostných básní si vyberali také motívy ktoré by zodpovedali ich citom a nesplneným túžbam. Motív holubice bol vnímaný z dvoch pohľadov. U prvého básnika, ktorý sníval o láske, ktorý „márne miluje“ a druhý „po sláve siaha“. Po harmonickej láske túžil Ján Kalinčiak, lenže jeho láska sa vyznačovala beznádejnosťou. Lyrického hrdinu znázornil v holubovi, ktorý pozdravenie svoje holubičke dával, ale jeho postavenie bolo oveľa horšie než holubova („*slnce holúbkovi jeseň v jar obráti, ale šuhajkovi nik milú nevráti*“)¹²⁴, zamietnutému mláďencovi zostávalo len horké slzy kropiť. Inak vypovedal Janko Francisci, upozorňoval pred neuváženým vzťahom medzi partnermi vyznávajúcimi rozdielne hodnoty. („*beda“ je holubičke , čo si za „milého zvolila sokola, sokola švárneho , no „nastoráz“ je beda „sestre drahej“, ktorá ľúbi“ šuhaja, čo za slávou siaha“*),¹²⁵ plameň lásky zhasol a nastalo sklamanie. Nakoľko

---

¹²³ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 79

¹²⁴ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 74

¹²⁵ KRAUS, C. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. s. 74

si ju každý voľne prispôboval a voľne moduloval, u oboch prebiehala ľúbosť nešťastne a nedosiahnuteľne.

Ľúbostné básne u Andreja Sládkoviča boli poznačené vlasteneckou majestátnosťou. Dôkazom toho bola báseň *Marína* v ktorej hľadal rovnováhu a pozitívne životné hodnoty. Znamenala medzník vo vývine slovenskej poézie. V *Maríne* sa nám Andrej Sládkovič predstavil ako senzitívny človek, ľúbiaci s najčistejším srdcom, osobným vyznaním lásky k žene, k vlasti, k národu. Jeho túžby a nádeje boli postihnuté hľadaním miesta pre človeka slobodného, nepoškvrneného. Obraz *Maríny* bol symbol dokonalej krásy, ktorá sa protirečila „prízemnosťou sveta“. Pri *Maríne* spoznával vlastnú morálnu hodnotu, nadobúdala istotu, že človek, ktorý verí v harmóniu, lásku a dobrotu vidí zmysel v živí. V *Maríne* vyobrazoval svoju skutočnú vlasť, v ktorej básnik prežíval ľúbosť, vnímal ju priestorovo, pretvára do nej plasticnosť, vyzdvihoval tvorbu ľudu a zároveň odsudzoval cudzie „bahno“ v národnej kultúre. Za najvyššiu pozitívnu hodnotu v vyzdvihoval princíp lásky.¹²⁶

*V Maríne však nestačí ľúbiť iba ženu-vlastenku, chce objavovať lásku a krásu v tých najrôznorodjších prejavoch, chce znázorniť širokú dimenziu ľudského citu a tvorivej aktivity. Vyznáva sa „že chce vlasť drahú ľúbiť v peknej Maríne, Marínu v drahej otčine a obe v jednom objímať“.*¹²⁷

Úsilie Andreja Sládkovičovi bolo poznačené zdôrazniť pocity, myšlienky a túžby svojej generácie. Ľúbostné básne, ktoré vznikali v literárnych umeleckých dielňach štúrovskej generácie spĺňali všetky atribúty romantickej ľúbostnej poézie. Prekypovali nespútanou obrazotvornosťou, expanziou citu, vášňou, sebaobetovaním, beznádejnosťou a túžbou po číne.

---

¹²⁶ KRAUS, C.1972. *Andrej Sládkovič*. s. 154-157

¹²⁷ KRAUS, C.1972. *Andrej Sládkovič*. s. 156

3. Slovensko v 19. storočí ako mýtus alebo realita?

Reflexiu Slovenska v prácach učencov a v literárnej tvorbe spájajú niektoré charakteristiky. Medzi základné charakteristické znaky prináleží termín „národný“, o ktorý sa usiloval postihnúť Erich Mistrík. Pre tento termín „národný“ zvolil hodnoty kultúrneho artefaktu, ktoré špecifikovali určité etnikum, na určitom území, s určitou históriou, jazykom s náboženským životom a spoločným osudom. Toto spoločenstvo identifikoval ako národ. Slovensko ako územie, v ktorom žil slovenský národ nezaznamenalo tieto základné špecifiká. Slovenský národ nebol subjektom dejín, ale ich objektom. Slovenské etnikum sa pokúšalo prežiť na mnohonárodnom území v zhode so svojimi susedmi a so svojimi špecifickými vlastnosťami. V kolektívnom vedomí slovenského národa sa už stáročia bila veľká hrdosť, na veľkú minulosť „veľkomoravskú. Tento mýtus¹²⁸ mučeníctva, utrpenia utláčaného národa, predstava o individuálnom hrdinovi, ktorý by sa postavil proti všetkým nepriateľom slovenského národa. Celonárodné vzopätie prichádzalo len v zlomových obdobiach, v národe prevládla zmierlivosť, ústupčivosť, nekonfliktnosť. Z pocitov mučeníctva vyplývala kontinuálna sebaľútosť, obrátenie sa do vlastných pocitov súviselo s tendenciou k emocionálnej reflektívnosti. Posilnená emocionalita na úkor priveľkej racionality, sa výrazne prejavila v kultúrnych artefaktoch, predovšetkým v literárnej tvorbe našich romantikov v čase národnobuditeľského obrodovania. Slovenskí romantickí básnici boli senzitívny, impulzívni, nespokojní sami so sebou i so svetom, vyhnanci vo vlastnej zemi, buriči i rojkovia no napriek tomu prežívali v pozícii príslušníka utláčaného národa nepriazeň jeho osudu, hľadali liek na rozjatrené rany, utešovali povzbudzovali a verili v lepšiu budúcnosť.¹²⁹

Ak by sme uvažovali o zemepisnom pomenovaní Slovenska, z literárno-historického hľadiska, upriamili by sme pozornosť na reflexiu maďarského literáta Csaba Gy. Kissa, ktorý sa pokúšal upozorniť na názov Horného Uhorska, alebo Slovenska. S názvom Slovensko by sme sa mohli stretnúť v nemecky písanom jazykovednom diele¹³⁰ českého autora Jozefa Dobrovodského (1809). Podľa neho

---

¹²⁸ *Mýtus*, reč, mythos, je odvodený zo slova mytheuein, rozprávať. Išlo o rozpravu, ktorá danému spoločenstvu zodpovedala na základnú otázku existencie. Becke. U. 2007. Slovník symbolů, s. 184.

¹²⁹ MISTRÍK, E. 2005. *Zmeny v charaktere národnej kultúry*. s. 364-365.

¹³⁰ Veľký slovník, prvý svojho druhu, vychádzajúci v r.1862-1871. Kiss. Gy. C. 2006. Čertovo kopýtko. s.114

Slovensko označovali severné oblasti Uhorského kráľovstva. Bol to neohraničený kraj, kde žilo vo väčšom počte slovenské obyvateľstvo. V dobe národného obrodenia a slovenského literárneho romantizmu Slovensko podľa C. G. Kissa, znamenalo „vytúženú“ vlasť, ktorá obsahovala slovenskosť vo všetkých atribútoch. Básnici zobrazovali slovenský hornatý kraj, ktorému neodmysliteľne patria Tatry, Kriváň, slovenské rieky, Dunaj, Hron a Váh. Slovensko ako pravlasť slovenského ľudu bolo spočiatku básnickým vyjadrením, preto sa nepodarilo určiť, odkedy ho možno nazvať v maďarskom jazyku Slovákiou. Básnik Ferenc Barányi, prekladateľ básni Janka Matušku označil namiesto pomenovania „Felvidék“ v maďarčine „Slovenská zem“. Podľa vtedajších maďarských buditeľov, v čase národného obrodenia v Uhorsku, by totiž nikto nevedel geograficky vymedziť vlasť Slovákov.¹³¹

Slovensko a jeho „tisícročnú porobu“ na jar 1848 vnímal Alexander Matuška, kritickejším duchom, jeho úvaha smerovala k tomu že, mýtus o tisícročnej porobe nemôže byť rozhodujúcou dejinnou kontinuitou.

*„Tí, čo z našich mozoľov a často za veľkej pomoci nášho umu robili svoje dejiny, nám radi predhadzovali, že sme národ bez dejín – ak sme vôbec národ.... A jednak: máme históriu. Líši sa od histórie mnohých iných národov, lebo sme si ju nepísali sami, lež písali nám ju na náš účet iní, lebo sme nevplývali, lež vplývalo sa na nás, lebo sme neprepadli a nerobili výboje, lež sami boli prepadúvaní ako predmet výbojov, lebo nieto dynastie, kráľov a vladárov. Ale daň slz a krvi, ktorá sa tejto zemi odvádza za každý krok a krôčik: tú sme zaplatili my, my viac ako iní – ona je erbovým znakom dejín slovenských.“*¹³²

Národný buditeľ a predstaviteľ romantického hnutia Ľudovít Štúr videl Slovensko a jeho budúcnosť v rodnej reči. Jazyk zohrával významnú úlohu pri formovaní národa. Jazyk bol dôležitým momentom pre vznik moderných národov v 19. storočí. Národ znamenal pre Ľudovíta Štúra a slovenských romantikov regulátor ľudského úsilia a konania a národná sloboda zaistovala predpoklad plného rozvinutia osobnosti. Aby spisovateľ mohol vytvárať opravdivé hodnoty musí nevyhnutne vniknúť do psychiky národa, mať na zreteli jeho morálnu tvár a čerpať zo zdrojov národnej kultúry.¹³³

---

¹³¹ KISS, Gy. C. 2006. *Čertovo kopýtka*. s. 114

¹³² KOVÁČ, L. 2006. *Úvod do mytológie slovenského národa*. s. 132 [online]

¹³³ KRAUS, C. 1979. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. S.16

Porážka revolúcie na území Rakúsko-uhorskej monarchie znamenalo stroskotanie všetkých nádejí Slovanov na ich národné oslobodenie, a krach koncepcii o slovanskej politiky. Ľudovít Štúr bol na začiatku hlboko rozčarovaný výsledkami revolúcie i vierolomnou politikou viedenského dvora voči Slovákom a ostatným slovanským národom monarchie. Avšak nerezignoval a aktívne sa zapojil do hľadania vtedajších slovanských ideológov a politikov hľadajúcich v nových podmienkach novú koncepciu národnooslobodzovacieho boja.

Ľudovít Štúr v diele *Slovanstvo a svet budúcnosti*, rozoberal ideu slovanskej vzájomnosti. Bola to široká koncepcia oslobodenia Slovákov i ostatných Slovanov a jeho predstava o ich účasti na utváraní budúceho sveta. Utvorením slovanskej federácie a prebudovaním habsburskej ríše na centrum všetkých západných a južných slovanských národov, súčasne navrhoval na ich spojenie s Ruskom. S ruským národom ako jedinou možnou a perspektívnou alternatívou. Upriamil upozorniť na mnohorakosť literatúry, ktorá kládla prekážky porozumeniu duchovnému vývinu a spoločnému účinkovaniu.¹³⁴

*„Aby sa Slovania k jednej literatúre uberali, na to majú všetky dôvody a povinnosťou sú k tomu zaviazaní z hľadiska ľudského politického a historického. ... Všetky literatúry slovanské, okrem ruskej sú obmedzené na menšie kmene a teda na malé priestory, preto by sa otázka o voľbe všeobecného literárneho jazyka slovanského mohla vytvoriť iba medzi staroslovienčinou a ruštinou. .... my potrebujeme slovo živé, zostáva ako jediná na spôsobilosť iba ruština, lebo to je jazyk najväčšieho, samostatného široko a ďaleko panujúceho kmeňa, ktorému beztak prináleží hegemonia v slovanskej rodine národov, okrem toho je ona zo všetkých jazykov slovanských najbohatšia, najúčinnnejšia a najplnozvučnejšia poznačená silou.“*¹³⁵

Úvahy Ľudovít Štúra priviedlo k záveru o nereálnosti riešenia slovanskej otázky utvorením slovanskej federácie alebo prebudovaním habsburskej ríše. Bolo to skôr založené na ilúzii.

---

¹³⁴ MATULA, V. *Ľudovít Štúr a myšlienka slovanskej vzájomnosti*. [online]

¹³⁵ ŠTÚR, Ľ. *Slovanstvo a svet budúcnosti*. [online]

Záver

Bakalárska práca predostrela obraz Slovenska v 19. storočí. Bolo to obdobie národného obrodzenia, ktoré znamenalo významnú etapu v dejinách slovenského národa. Obrodenecká aktivizujúca sila sa pričiniła o príchod nového umeleckého hnutia – romantizmu.

Romantizmus so všetkými atribútmi sa v slovenských podmienkach najviac prejavil v literárnej tvorbe. V romantickom umeleckom hnutí národní literárni buditeľia objavili ideológiu národnej i osobnej slobody, ktorá pre nich znamenala najvyššiu hodnotu. Slovenská literatúra sa stala literatúrou „národnou“, ktorú uviedol na literárnu scénu hlavný predstaviteľ Ľudovít Štúr.

V národnej literatúre štúrovskí básnici vychádzali z domácich tradícií, potrieb a cieľov. Autori začali absorbovať podnety z ľudových folklórnych zvykov. Ľudová slovesnosť im poskytla klenoty ľudových ponášok, piesní a balád. Vytvorili svojrázne neopakovateľné skladby, v ktorých zobrazovali svoje myšlienkové pochody, nenaplnené túžby i pocity, Prostredníctvom balád i piesní sme objavili rázovitú črtu slovenského ľudu i jednoduchosť jeho života.

V čase národného sebauvedomenia sa romantickí básnici stávali hovorcami slovenského národa. Svoje postoje a dobové pomery vyjadrovali v alegorických a symbolických polohách. Slovenská príroda s mohutnými horami, orlami znamenala pre nich inotaje voľnosti a slobody. V čase revolúcie vznikli básne vlastenecké, obrodenecké. Poézia u romantických básnikov predstavovala ..“samojedínú, vernú a dokonalá vyslovovateľkyňu“ ...

V bakalárskej práci sme dospeli k záveru, že slovenská romantická literatúra je širokospektrálna, ornamentálna, vytvorila rôzne žánrové formy, bola komponovaná v intenciách ľudovej slovesnosti a predostrela sa v alegorických a symbolických polohách.

Použitá literatúra

- ČÚZY, Ladislav: A KOL. 2004. *Panoráma slovenskej literatúry*. Bratislava: SPN. 168 s. ISBN: 80-10-00316-6.
- HURBAN Jozef Miloslav. 1972. *Slovensko a jeho život literárny*. Bratislava: Tatran. 242 s. ISBN: 61-306-72
- CHROCH, Milan. a kol. 1988. *Obecné dějiny II, Dějiny novověku*. Praha: SPN. 544 s. ISBN-14-704-88.
- KISS, Gy. Csaba. 2006. *Čertovo kopýtko*. In: *Kultúra a súčasnosť*. Nitra. 2006. FSS UKF v Nitre. 178 s. ISBN: 80-8094-0444-4.
- KRAUS, Cyril. 1972. *Andrej Sládkovič*. Martin: Osveta. 423 s. ISBN: 70-064-72.
- KRAUS, Cyril. 1973. *Generácia v pohybe/vývinové problémy štúrovskej literatúry*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. 140 s. ISBN: 71-003-72.
- KRAUS, Cyril. 1979. *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied. 134 s. ISBN 71-001-79.
- KRAUS, Cyril. 1981. *Poézia Jána Bottu..* Bratislava: Tatran. s. 262 ISBN:61-226-81
- KRAUS, Cyril. 1999. *Slovenský literárny romantizmus*. Martin: Matica Slovenská. 238 s. ISBN:80-70-90-520-4.
- KRÁL, Janko. 2005. *Výlomky z divného Janka/ výber poézie*. Bratislava: Spolok slovenských spisovateľov. 143 s. ISBN: 80-8061-203-X.
- KRÁL, Janko. 1976. *Zborník statí*. Bratislava: Tatran. 290 s. ISBN: 61-728-76.
- MIKULA, V. a kol. 1999. *Slovník slovenských spisovateľov*. Praha: Libri. s. 526 ISBN:80-85983-56-7.
- MISTRÍK, E. 2005. *Zmeny v charaktere národnej kultúry*. Nitra: UKF, FF. s. 655. ISBN: 80-8050-834-8
- MRLIAN, Ondrej. 1959. *Jozef Miloslav Hurban*. Martin: Osveta. 126 s. ISBN: X206158
- PIŠŮT, Milan: a kol. 1984. *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava: Obzor. s. 901 ISBN:65-020-84.
- SLOBODNÍK, Dušan: 1985. *Kontext slovenskej poézie*. Bratislava:Tatran.278 s. ISBN: 61-745-85.
- ŠKULTÉTY, Jozef. 1987. *Dielo 4, O romantizme*. Martin: Matica Slovenská. S. 371. ISBN:095-031-87.

ŠMATLÁK, Stanislav. 1988. *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava: Tatran. s. 623. ISBN: 061-055-88

VONGREJ, Pavol. 1994. *Dvaja romantici*. Martin: Matica Slovenská s. 238. ISBN: 80-7090-288-4.

VONGREJ, Pavol. 1982. *Zlomky z romantizmu*. Bratislava: Tatran. 47 s. ISBN: 61-420-82.

VARGOVÁ, Zuzana. 2004. *Vplyv nemeckého romantizmu na estetické názory Ľudovíta Štúra*. Prešov: FSŠ UKF v Nitre. 104 s. ISBN:80-8050706-6

ŽILKA, Tibor. 1984. *Poetický slovník*. Bratislava: Tatran. 375 s. ISBN: 61-619-84.

KARLSSON, I. 1998. *Európa a národy - európsky národ alebo Európa národov?*. [online.]. Press, Bratislava. [citované 18.1. 2010]. 143 s. ISBN-80-88880-22-X
Dostupné na internete:<http://www.aepress.sk/Site01/ebooks/karlsson.pdf>

KOVÁČ, L. 1992. *Úvod do mytológie slovenského národa*. [online].[citované 1. 4. 2010]
Dostupné na internete: <http://www.infovek.sk/~sykora/HTML/FILOZOF/MytolSlov.pdf>

MATULA, V. *Ľudovít Štúr a myšlienka slovanskej vzájomnosti*. [online] [citované 6. 4. 2010]
Dostupné na internete: [www.stur.sk.príspevky/vzajomnost2.htm](http://www.stur.sk/príspevky/vzajomnost2.htm)

ŠTÚR, Ľ. *Slovanstvo a svet budúcnosti*. [online] [citované 6. 4. 2010]
[www/zlatý fond.sme.sk/dielo/359str_Slovanstvo-a-svet-budusnoti](http://www/zlatýfond.sme.sk/dielo/359str_Slovanstvo-a-svet-budusnoti).